

banka

meslek
ve fikir
dergisi

Sevgili Okuyucularımız	3	Banka Dergisi
Sermaye Piyasası Tasarısı Açık Oturumu ve Düşündürdükleri	4	Doç. Dr. Mustafa A. Aysan
Bir Hizmet İşletmesi olarak Bankalarda Personel Mes'eleleri	12	Necdet Durakbaşı
T.C. Ziraat Bankasının 1969 Çalışma ve Plâsman Programı	14	Nurettin Hazar
Tasarruf Bonoları Mes'eleleri	21	Dr. İbrahim Özer Ertuna
Metod-Zaman-Geliştirme (MZG) Seminerinin Düşündürdükleri	25	Örşelik Balkan
Vesikalı Kredilerde Rezerv Tahtında Ödeme Yapılması (Çev: Edip Balcı)	29	Charles Bontoux
Bedelsiz İthalât ve Yeni Esaslar	35	Ulvi K. Doğruman
Kasko Tarifesi Revizyonu	45	Hayri Başer
İktisadî Durum	48	Doç. Dr. Mustafa A. Aysan Yıldırım Kılıç
Garantili Çek (Bancardçek)	61	Banka Dergisi
Okuyucu Soruları	62	Banka Dergisi

mayıs - 1969

cilt: 6 sayı: 5

siz de
ev sahibi
olabilirsiniz

tasarruflarınızı
devamlı olarak
t.c. ziraat bankasında
toplamayı
unutmayınız.

BASAĞI SİĞORTA

BÜTÜN SİĞORTA KOLLARINDA
GERÇEK GARANTİ
ÜSTÜN HİZMET
BULACAĞINIZ TEK ŞİRKET

Adres : Halaskârgazi Cad. No. 15 - HARBİYE

Telgraf : BAŞSİĞORTA

Telef. : 47 12 56 - 47 12 57 - 47 83 54 - 47 56 76

Türk yollarındaki
motosikletlerin yüzde yetmiş

JAWA

markasını taşır.

MODELLER

JAWA 350

JAWA 250

05 İDEAL JAWA

CZ. 1,25

STADION - Yarım beygir pedallı.

HAVADA JET KARADA JAWA

SOL YEDEK PARÇA İTİHALİ SERVİS

ÇELİK MONTAJ

TİCARET VE SANAYİ A. Ş.

TÜRKİYE VE ORTAŞARKIN EN MODERN MOTOSİKLET FABRİKASI

ÇELİK MOTOR

Ticaret Ltd Şti. Süreççi Garhansı 217. Tel. 27 36.62 22 87 73 Telgraf. Skoda İstanbul

banka

AYLIK MESLEK ve FİKİR DERGİSİ
MAYIS - 1969 - CİLD - 6 - SAYI : 5

Sahibi

Banka Yayınları ve Kültür
Ltd. Şti. Adına
Dr. Nezir H. Neyzi

Yazı İşleri Müdürü
Yıldırım Kılıç

Basıldığı yer

Monteş Matbaası

İdare Yeri

İmam Sok. No. 1 Kat: 2
Beyoğlu - İstanbul

Telefon: 49 22 67

Posta Kutusu

No. 769, Karaköy - İstanbul

Yönetim Komitesi

Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu
Necdet Durakbaşı
Doç. Dr. Mustafa A. Aysan
Alp Gürus
Dr. Nezir H. Neyzi

Abone

Yıllık 42 TL. Altı aylık 21 TL.

İlan Tarifesi

Arka Dış Kapak 700 TL.
Arka İç kapak, 2. sah. 500
TL., Ön İç kapak, 1 sah. 600
TL., İç Sahifeler 400 TL.

Abone ve ilan bedelleri Der-
ginin T.C. Ziraat Bankası
Beyoğlu Şubesindeki 768
numaralı ve T. İş Bankası
Parmakçı Şubesindeki
271 numaralı hesabına gön-
derilebilir.

Sevgili Okuyucularımız

Sermaye Piyasası konusu gittikçe artan ölçüde önem kazanıyor. Son bir ay içerisinde gazete sahifelerinde sık sık ya yeni kurulan, ya da sermaye artırımına giden şirketlerin hisse senedi satış tekliflerine şahit olduk. Önceleri de belirttiğimiz gibi, görüşümüze göre, sermaye piyasasının geliştirilmesi Yurdumuz kalkınmasında etkili bir araç olabilir. Yeter ki, gelişime kötüye kullanılmasın, teşvik edilsin; hiç değilse engellenmesin.

Halkın tasarruflarını doğrudan teşebbüslere yattırması olumlu bir arzudur. Bu arzu, daha yüksek gelir sağlamak, ondan da önemlisi, daimi enflasyonist bir meylin mevcut bulunduğu ekonomimizde tasarrufun değerini bu şekilde koruyabilmek gibi bellibaşlı iktisadi sebepler yanında, büyük bir teşebbüste ortak olmak gibi psikolojik bir sebeple dahi beslenmiş olabilir. Ama, bu gün halkımızda kuvvetli olan bu arzu, bu ümit hüsrana gitmemelidir. Yoksa, bunun çöküntüsü de büyük olur.

Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti 25 Nisan 1969 tarihinde İstanbulda Tarabya Otelinde yaptığı bir seminerde Sermaye Piyasasının Tanzimi ve Teşviki hakkında kanun tasarısını ele aldı. Seminer üzerindeki izlenimleriyle halka açık anonim şirketlerin uyması gereken kuralları başyazımızda Doç. Dr. Mustafa A. Aysan tetkiklerinize sunmaktadır. Burada şu hususu işaret etmekte fayda görmekteyiz: anlaşıldığına göre, söz konusu kanun tasarısı Geçici Komisyon'dan çıkan haliyle çok eksik bir durumdadır. Böylece kanunlaşmasından ise, kanunlaşmaması daha isabetli olacaktır. Esasen, Meclis, seçim devresine girdiğine göre, bu devrede muhtemelen daha çok seçimi etkileyebilecek (politik) kanun tasarıları ile meşgul olacak; bu sebeple de söz konusu kanun tasarısı kanunlaşamayacaktır. Yeni Meclis işi benimsenene kadar bir süre beklemek icap edecektir. Oysa ki, iktisadi hayat yürümektedir. İhtiyaçlar kanunları beklememektedir. Bu yönden, halka açılacak şirketlerin hisse senedi satışlarına aracılık edecek bankalarımıza düşen görev daha da önem kazanmaktadır. Bankalarımızın aralarında yersiz bir rekâbetten kaçınarak, bu sınava olsun, başarı ile vermelerini gönülden dileriz.

Saygılarımızla
BANKA Dergisi

SERMAYE PİYASASI TASARISI AÇIK OTURUMU VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Doç. Dr. Mustafa A. AYSAN

Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti'nin Büyük Tarabya Otelin'de düzenlediği Açık Oturum, Sermaye Piyasası'nın çok hızlı bir şekilde gelişmekte olduğu günlere rastlaması bakımından büyük isabetle seçilmiş, bu çok önemli konunun ele alınmasını sağlamıştır. Çoğu zaman, Yurdumuzun ekonomik gelişmesiyle ilgili en önemli konuların, tam zamanında kamu oyu önünde açıkça tartışılmasını sağlayan Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyetini bu sebeple de kutlamak gerekir. Bununla birlikte, 6 saat süren tartışmalar içinde elde edilen sonucun bazı eksik yönleri de kalmıştır. Bu yazı, hem açık oturum tartışmalarını özetleyecek, hem de açık oturumun bize göre, başardığı ve başaramadığı noktaları ortaya çıkarmaya çalışacaktır. Yazının, Sermaye Piyasası'ndaki hızlı gelişmeyi bir düzene bağlayabilmek amacıyla alınabilecek tedbirlerle son bulması, kaçınılmaz olmuştur.

Açık oturum, 25 Nisan 1969 Cuma günü, saat 10.00 da açılmış, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı Bülent Yazıcı'nın yönetiminde, Koç Holding A.Ş. Genel Koordinatörü Hulki Alisbah, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. Genel Müdür Yardımcısı Özhan Eroğuz, Türkiye İş Bankası Krediler Müdürü Burhan Karagöz, Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürü Şadi Özer ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Profesörlerinden Reha Poroy'dan kurulu bir panel tarafından, en başta konu ortaya konmuş ve sonra da tartışılmıştır. Saat 10.00 ile 13.00 arasındaki ilk oturumda, 5 konuşmacı tek tek görüşlerini açıklamışlar ve konuyu tartışmışlar, yemekten sonraki oturum 15.00 - 17.30 arasında, dinleyici sorularına ve 5 konuşmacının cevaplarına ayrılmıştır.

İlk sözü Sayın Özer almış, tasarımı özetlemiş ve belli başlı özelliklerin gerekçelerini açıklamıştır. T.B.M.M.'nin Geçici Komisyonu'nda yapılan son değişikliklerle, açık oturum dinleyicilerine de dağıtılan tasarının son şeklini bütün ayrıntılarıyla, bu yazıda açıklamak imkânı yoktur. Tasarının T.B.M.M. ne sunulan şekli, bu derginin Eylül 1968 (Cilt 5 sayı 9, S. 9) sayısında özetlenmiştir. Son değişikliklerle birlikte tasarı, halka açık anonim şirket adı verilen ve özellikleri tarif edilen bir yeni anonim şirket tipi ile bu tip şirketlerin hisse senetlerini halka ulaştırmakta kolaylık sağlayan aracı kuruluşları hukuk düzenimizde yaratmaya çalışmaktadır. Tasarı, kurulmasını teşvik etmek üzere

re bu tip şirketlere bazı kredi kolaylıkları ve hissedarlara vergi muafiyetleri tanımaktadır.

Tasarı'nın yarattığı yeni bir kuruluş da, Sermaye Piyasasını Denetleme Komisyonu (SPDK) dur. Son değişikliklere göre komisyon, Maliye Bakanlığı temsilcisinin başkanlığında, Adalet ve Ticaret Bakanlıkları ile Devlet Plânlama Teşkilâtı ve T.C. Merkez Bankası'ndan birer olmak üzere 5 üyeli olarak Bakanlar Kurulu kararı ile kurulacaktır. Komisyon, halka açık anonim şirketleri, halka açılmadan önce denetleyecek ve bu tip şirketlerin kuruluşuna izin verecektir. Tasarı, bu denetlemeyi, kurucuların Komisyona başvurması şartına bağlamıştır.

Halka açık anonim şirketler, esas sermayenin önceden tesbit edilmiş yüksek bir seviyeye ulaşmasından önce kurulabilmekte ve Yönetim Kurulu sermayeyi aralı hisse senedi ihraçlarıyla, zaman içinde, şirket geliştikçe, bu yüksek seviyeye (mücessel sermaye) çıkarabilmektedir. Tasarının getirdiği önemli yeniliklerden biri de halka açık anonim şirketler denetçilerinin. S.P.D.K.'nın yayınlayacağı bir denetçiler listesinden seçilmesi mecburiyetinin getirilmiş olmasıdır.

Sayın Prof. Poroy'un açıklamalarından, 1963 yılında başlatılan çalışmalar sonunda bir ilim kurulu tarafından tesbit edilen tasarı ile, T.B.M.M.'deki tasarı arasında önemli farklar bulunduğu anlaşılmıştır. Bu değişikliklerin en önemlilerinden biri S.P.D.K.'nın teşekkül tarzında ve çalışma şeklinde ortaya çıkmıştır. Son değişikliklerde, S.P.D.K., Maliye Bakanlığına daha yakın ve sadece devlet kuruluşları temsilcilerinden kurulu bir organ haline getirilmiştir. Komisyon'un Devlete bu derece yaklaştırılması, komisyon üyelerinde bulunması şart olan tarafsızlığı engelleyebilecek özelliktedir. Komisyon tam anlamıyla özerk bir kuruluş olmalıdır.

Sayın Alisbah, mevcut başarılı şirketlerden halka açılmak isteyenlerin de, yeni kurulacak halka açık şirketlerden daha fazla teşvik edilmeye lâyık olduğunu, bu konuda tasarıda hüküm bulunmadığını belirtmiştir. Halka açık şirketlerin tarifinde ortaya konan ölçüler, muvazaaya açıktır. S.P.D.K. Devlete bağlı olduğundan ve halka açık şirketler bu Komisyon tarafından yayınlanan listelerden seçilerek denetçiler tarafından denetleneceği için, ilerde bu tip şirketlerin bağımsız çalışabilme imkânları kısıtlanmış olacaktır. Denetlemenin, sadece Bakanlık temsilcilerinden kurulu bir komisyona verilmesi, uygun olmasa gerektir.

Sayın Eroğuz, halka açıklığı tayin edecek ölçülerin yeterli olmadığı ve ölçülerin kurucular tarafından kötüye kullanılabileceği noktası üzerinde durmuştur. Eroğuz'un büyük önem verdiği asıl aksaklık, tasarının temel hedefleriyle ilgilidir: Tasarı, kredi ve hissedarlara vergi muafiyeti gibi bazı önemsiz teşvik tedbirleri karşısında halka açıklık belgesi alabilmek için şirketleri bir sürü denetleme formalitesine tâbi kılmaktadır. Kurucular, bu formalitele-ri ağır bulabilecekleri için, kuracakları şirketlerin, yürürlükteki Ticaret Ka-

nunu hükümlerine göre halka açılmasını tercih edebilirler. Bu takdirde, halka açılma bakımından bir ikili düzen kurulmuş olacaktır. Böyle bir ikili düzen, Sermaye Piyasası'nın gelişmesi bakımından sakıncalıdır.

Sayın Karagöz, Bankalar Kanunu'nun maddelerini değiştiren ve bankaları, halka açık anonim şirketlere daha geniş ölçüde kredi vermeye zorlayan tasarı maddeleri üzerindeki görüşlerini açıklamıştır. Karagöz'e göre; halka açık olmayan şirketlerin, açık olanlardan daha düşük oranlarda kredilendirilmesi sakıncalıdır. Halka açık olmayan şirketlerin bu şekilde cezalandırılmaları, ekonomik sıkıntılara yol açabilecektir. Bu tip büyük şirketlerden iş hacmi genişleyenlerin artan ölçülerde kredilendirilmesi ekonomiye fayda sağlayacaktır. Bankaların iştirâklerine, kendi sermaye ve ihtiyatları toplamının % 10-undan fazlası ile katılamamaları kaydı; ihracat, imalât, sanayi, enerji ve turizm şirketlerine iştirâklerde bu oranın % 75'e kadar yükseltilmesine rağmen, sakıncalıdır. Ayrıca banka iştirâklerinin halka açık anonim şirketler statüsüne kavuşturulması mecburiyeti de, istemedikleri halde bankaları bazı iştirâklerini elden çıkarmaya zorlayacak özelliktedir. Bankalar Kanununu değiştiren bu maddelerin tasarıdan çıkarılması faydalı olacaktır.

İlk açıklamalardan sonra konuşmacılar, görüşleri aralarında tartışmışlar, öğleden sonraki toplantıda da dinleyiciler tarafından sorulan soruları cevaplamışlardır.

Öne sürülen görüşler ve yapılan tartışmalar, Sermaye Piyasası'nın Tanzimi ve Teşviki tasarısının son değişmelerden sonraki özelliklerinin açıklanması bakımından yararlı olmuş ise de, Sermaye Piyasası'nın içinde bulunduğu durumda denetlenmesi için mevcut şartlar altında alınması gerekli tedbirler ile Sermaye Piyasası'nın tasarı kanunlaştıktan sonra tam olarak denetim altına alınması yollarının tesbit edilmesi bakımlarından eksik kalmıştır.

Gerçekten, Sermaye Piyasası'nda, bu sayımızdaki İktisadî Durum yazısında belirtilen çok hızlı bir gelişme vardır. Hazırlanan tasarının kısa zamanda kanunlaşması, son beş yıllık tecrübeye bakılırsa, belki de mümkün olamayacaktır. Bu sebeple Sermaye Piyasası'ndaki hızlı gelişmeyi denetim altına almak, büyük bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Üstelik, konuşmacıların da belirttiği gibi, tasarının, bizce, temel hedefini teşkil etmesi gereken denetleme konusundaki hükümleri aksaktır. Sayın Poroy'un belirttiği gibi, S.P.D.K. nun çok bağımsız ve tarafsız bir kurul olarak kurulmasına ve Serbest Malî Müşavirlik (Bağımsız Denetleme Uzmanlığı) mesleğinin kurulmasına büyük ihtiyaç vardır. Açık oturum, kanun tasarısının denetleme ile ilgili hükümlerinin düzeltilmesi konusundaki belirli tedbirlerin neler olabileceğinin tesbiti konusunda eksik kalmıştır ve bize göre bu, önemli bir eksikliklerdir.

Denetleme hükümlerindeki en büyük eksiklik, Sayın Eroğuz'un da belirttiği gibi, tasarı kanunlaştıktan sonra ortaya çıkacak ikili anonim şirketler düzeni içinde yürürlükteki Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulacak ve ted-

rici kuruluşla halka açılacak şirketlerin S.P.D.K.'nunun denetimi dışında kalmasıdır. Bu endişe ile sorduğumuz aşağıdaki sorular, büyük ölçüde, belirli cevaplardan mahrum kalmıştır. Bu soruları, burada vermeyi faydalı bulmaktayız:

1 — Tasarının amacı, Sermaye Piyasası'nı düzenlemek ise, tasarı kanunlaştıktan sonra, şimdi yürürlükte bulunan çok ortaklı anonim şirketler nasıl denetlenecektir?

Özellikle

a) «Halka açık anonim ortaklık» statüsü şirketin başvurmasına bağlı olduğuna göre, mevcut anonim şirketlerin halka açılırken Denetleme Komisyonu'nun denetlenmesinden kaçınarak, Ticaret Kanunu hükümlerine göre bu denetimden uzak bir şekilde halka açılması mümkün olmayacak mıdır?

b) Günümüzde Ticaret Kanununun hükümlerine göre halka açılan anonim şirketler, mevcut hükümlerin imkân verdiği ölçüde dahi denetlenememektedir. Tasarıya bu amaç için ne gibi hükümler eklenebilir?

c) Daha belirli olarak;

1 — Ticaret Kanununun açık hükmüne rağmen, sermayenin tamamı ödenmeden, tedrici şekilde halka hisse senedi satan bir şirket, tasarı kanunlaştıktan sonra bu şekilde hisse senedi satabilecek midir?

2) Genel Kurula sunulan bilânço ve kâr-zarar bilgileri tutarsız olursa, yürürlükteki hükümler bakımından alınabilecek tedbirler nelerdir?

3) Mevcut hükümler altında, halka açılırken şirket, malî bilgiler yayınlamağa zorlanabilir mi?

2) Hisse senetlerinin halka satılması sırasında, birçok özellikleri bulunan bu «mallar» için reklâm yasağı konması, ya da reklâmların çok sıkı kayıtlara tâbi tutulması gerekmez mi? Yanlış anlamalara çok açık bulunan hisse senedi reklâmlarının denetlenmesi, Ticaret Kanununa da, Tasarıya göre de mümkün değildir. Böyle önemli bir meselenin Tüzüğe bırakılması doğru mudur?

3) Denetleme Komisyonu, şirketler tarafından sunulan bilgilerin gerçeğe uygunluğunu nasıl sağlayabilecektir?

4) Kanun tasarısının en hayati denetleme hükümlerindeki aksaklıkları gidermek için ne gibi tedbirler düşünülebilir?

5) Önümüzdeki iki yıl ve belki de daha uzun süreler içinde, bu tasarı ile Serbest Malî Müşavirlik Kanun tasarısının kanunlaşması çok güçtür. Aradaki denetimsiz sürede ne gibi tedbirler alınabilir?

6) 1938 denberi bir türlü kanunlaşamayan Serbest Malî Müşavirlik kanun tasarısında da mesleğin denetlenmesi Maliye Bakanlığı görevlilerinin çoğunlukta bulunduğu komisyonlarca yapılmaktadır ve bu komisyonların işleyiş tarzında, Denetleme Komisyonunkine benzer aksamalar vardır. Bu aksak denetleme hükümleri, bugünlerde çok hızlı bir şekilde değişen Sermaye Piyasası karşısında tehlikeli değil midir? Asıl amacı gerçekleştirmeyen bu tasarı-

nın hiç çıkmaması daha hayırlı olmaz mı?

7) Teşvik hükümlerinin tasarıda tutulması şart mıdır? Sadece halka hisse senedi satmak imkânı, yeterli bir teşvik sayılamaz mı?

8) Ticaret Bankalarının, çok yüksek bir uzmanlık isteyen hisse senetleri satışına aracılık etmesi, tehlikeli değil midir? Amerika'daki yasağın sebebi, 1929 Büyük İktisat Buhranı'nın Amerikan Bankalarının ellerinde bulunan hisse senetleri fiyatlarının düşmesiyle başlaması değil midir? Halen ticaret bankalarımız, bu gün aracılık işini yapabilecek durumda mıdırlar? Bunun için ne gibi teşkilâtlanma tedbirleri almalıdırlar?

Şüphesiz, yukarıdaki sorulardan bir kısmı, cevaplanmıştır. Fakat, yapılan açıklamalardan anlaşılan, ikili anonim şirketler düzeni içinde denetim-dışı kalan ve Ticaret Kanunu hükümlerine göre halka açılmış ve açılacak şirketlerin denetlenmesi konusunda, mevcut şartlar altında pek fazla birşey yapılamayacağıdır.

Ticaret Kanunundaki denetleme imkânları, bir önceki sayımızda belirtilmiş ve bu konudaki eksikliklerin aracı kuruluşlar tarafından doldurulması teklif edilmiştir (*) Devlet tarafından yapılan ve yapılması düşünülen denetlemenin eksik kalması halinde, aracı kuruluşların kontrolleri ile bu tür anonim şirketlerin kurucularının kendi kendilerini denetlemelerinden başka yol kalmamaktadır. Gerçekten, meselâ 100'den fazla kişiye hisse satan, ya da satmayı düşünen anonim şirketlerin bütünü denetim altına alacak, S.P.D.K.'nin tarafsızlığını sağlayacak şekilde değiştirilmeden tasarının bu haliyle kanunlaşması, sermaye piyasası'nın mevcut hızlı gelişmesini bir düzene sokamayacağına, bu sebeple de netice itibariyle sermaye piyasasının emniyetle gelişmesini sağlayamayacağına benzemektedir.

Çok başarılı olan bazı banka iştirâklerinin bu yola zorlanması, sermaye piyasasının'daki gelişmenin engellenmesine yol açabilecektir. Sayın Karagöz bu bakımdan haklıdır. Ancak, tasarının en büyük eksikliği, denetim-dışı bırakacağı çok-ortaklı anonim şirketlerin kuruluşunu dolaylı şekilde teşvik eder olmasıdır. Önemsiz bazı teşvik tedbirlerinden yararlanmak için S.P.D.K.'nin ve bu komisyon tarafından tayin edilen listelerden seçilecek bağımsız denetçilerin geniş formaliteli kontrollerine razı olacak bir müteşebbisler grubunun ortaya çıkacağı beklenmemelidir.

Bu sebeple bir süre daha kanunlaşmayacağı tahmin edilebilen kanun tasarısının, yeniden incelenerek düzeltilmesine büyük ihtiyaç vardır. Bu yapıncaya kadar, halka açılmayı düşünen şirket yönetici ve kurucularının, yapabilecekleri bazı kendi-kendini kontrol yollarını göstermeye çalışmak faydalı olacaktır.

1 — Gelecek zaman içinde gerçekleştirilecek projeler üzerinden halka hisse senedi satmak isteyen bir anonim şirket, düşünülen projelerde başarı-

(*) Banka Dergisi, Nisan 1969, Cilt 6, sayı 4, S. 4.

sını ispat etmiş bir yöneticiler ekibinin bir araya getirmeden halka açılmama-
lıdır.

2) Bu tür projelerde, bir tek mal, ya da hizmet üzerine, bütün yönetim kabiliyetinin yoğunlaştırılması, başarının çok çabuk ispatlanması imkânlarını yaratacaktır. Başarının gözle görülür delilleri ile ispatlanması gecikirse, halka açık anonim şirketlerde, yöneticilerin rahat çalışma imkânını ortadan kaldıracak huzursuzluklar çabuk başlayacak ve kalabalık hissedarlar gurubu, yöneticiler karşısında büyük bir olumsuz güç şeklinde belireceklerdir.

3) Halka açılan anonim şirketler, yürürlükteki hukuk kurallarına titizlikle uymak zorundadırlar. Kalabalık hissedarlar gurubu, hukuk-dışı davranışları çabuk ortaya çıkaracak ve şirketin tasfiyesi için gerekenleri yapacaklardır.

4) Hisse senedi, reklâmla satılabilecek bir «mal» değildir. Bu malların satışı için açılacak büyük reklâm kampanyaları, birçok yanlış anlamalara ve büyük hissedarlar gurubunun kendilerini aldatılmış hissetmelerine sebep olabilecektir. Hisse senetleri satılırken, müstakbel ortaklara:

a) Aracı kuruluşun hisse senedi ihracındaki rolü açıklıkla belirtilmelidir.

b) Müstakbel ortaklara şirketin mevcut ve gelecek durumu hakkında geniş bilgiler veren broşürler dağıtılmalıdır.

c) Bu broşürdeki bilgilerin gerçeklere tam uygun olması, sağlanmalıdır; gerçek-dışı bilgilerin bu özellikleri ortaya çıktığı zaman, şirketin dağılması, kuvvetle muhtemeldir.

Özetlemek gerekirse, reklâmlar, yanlış anlamalara sebep olabileceği için, halka açılan şirketler, hisse senedi reklâmı yapmamak zorundadırlar. Hisse senetleri, ilgili şirket, ya da proje hakkında çok geniş açıklamalar veren, en az 15 - 20 sayfalık broşürlerle ancak reklâm edilebilir. Bu broşürlerdeki bilgilerin doğruluk derecesi hakkında halkın güvenini sağlayabilmek için, bilgilerin şirketle ilgili olmayan kurumların imzasını taşıması şarttır. Bu kurumlar, aracı banka veya diğer kuruluşlardır.

5) Halka açılan şirketlerin her zaman, bütün hesapları, bütün hissedarlara açık olmalıdır. Zaman zaman hissedarlara malî bilgiler verilmeli; bunlar gerçeklere uygun olmalıdır. Hesap ve muhasebe oyunlarıyla ve parlak sözlerle atlatılan genel kurul toplantıları, halka açık anonim şirketin hayatını kısıltacaktır.

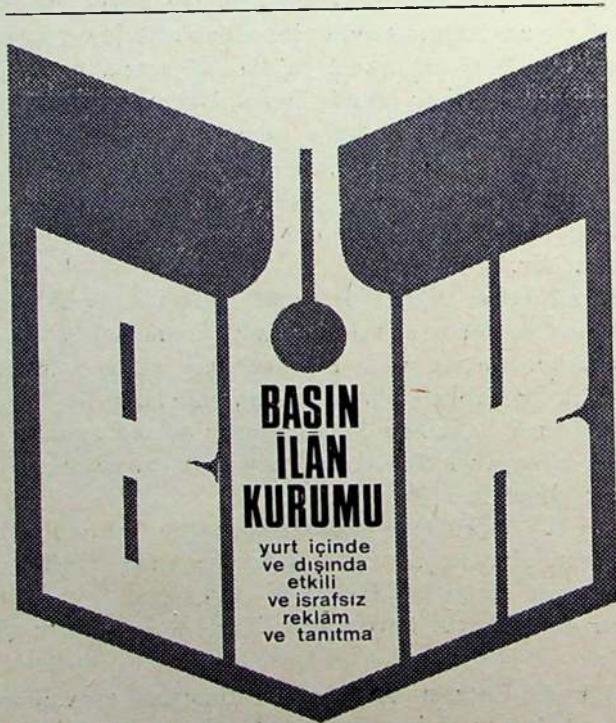
6) Yürürlükteki Ticaret Kanunumuz, kuruluş tamamlanmadan halka açılma yolunu açık bırakmış ise de, bütün kuruluş formaliteleri tamamlandıktan sonra halka açılmak, daha emin bir yoldur. Birdenbire büyük sermaye toplamak şart değildir. Önce bir tek proje için küçük bir sermaye toplanmalı, o proje başarıya götürüldükten sonra, ikinci proje için sermaye arttırılıp halka açılmalıdır.

7) İç içe bir şirketler grubunun, arka arkaya büyük sermaye miktarlarını toplamak için halka hisse senedi satması, muhakkak başarısızlıkla sonuç-

lanacaktır. İşletme ekonomisinin değişmez kuralı, yeni fon kaynaklarının, önce eldeki toplanmış sermayenin verimli olarak kullanılmasından sonra aranmasını gerektirir. Eldeki parayı bankada tutarken, ek sermaye toplamaya gidilmesi, eldeki paranın verimli bir şekilde kullanılmasını önleyecektir.

8) Elde bütün cephelerle uygulamaya hazır proje olmadan, halka açılmak, hem kurucular, hem ortaklar için çok kötü sonuçları olan bir yoldur. Kalabalık hissedarlar grubu, sabırsız olurlar; kısa zamanda başarı sonuçları görmeyince, yöneticilerin başarı imkânlarını da ortadan kaldıracaklardır.

Sermaye Piyasası'ndaki çok hızlı bir gelişme döneminde ilgili tasarının yeniden tartışılmasını sağlayan Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyetini kutlamak isteriz.

Yayın organları hakkında bilgi sağlanır • Eskiz ve program hazırlanır
Objektif tavsiyelerde bulunulur • Tespit edilen programlar titizlikle yürütülür.

Cağaloğlu, Türkocağı Cad. no:1, kat: 3
Telefon: 27 66 00 - 27 66 01, İstanbul

(Basın: 60600)

BAHTİYAR DEDE

Gençlikte ihtiyarlığa
hazırlanmak gerekir

Tasarruflarını TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI'nda
toplayanlar istikbâl endi
şesinden uzak mutlu
yarınları hazırlamış de-
mektiler.

VAKIFLAR

BANKASI

(Basım: 20520 - A - 60406)

BİR HİZMET İŞLETMESİ OLARAK BANKALARDA PERSONEL MES'ELELERİ

Necdet DURAKBAŞA

Ticaret ve Mevduat bankalarının en belirgin vasfı bunların esas itibarıyla bir hizmet işletmesi oluşudur. Öz sermaye ile kullanılan yabancı kaynak (mevduat, tahvil karşılığı sağlanan fonlar) arasında yabancı kaynak lehine o derece büyük fark vardır ki; başkasının parasını başkasına vermekten ibaret kredileme işi dahi ana vasfı ile bir hizmet muamelesidir. Öteyandan, bir hizmet faaliyeti olan herçeşit bankacılık işlemlerinin yapılması büyük emek kullanımını gerektirmektedir. Son yıllarda makineleşme, özellikle elektronik makinelerin (computer'ler) kullanılışı, yabancı ülkelerde, verimi artırarak emekçi sayısını nisbî olarak azaltmış ise de, bankacılığın bir hizmet işletmesi olması temel vasfını zedeleyebilmiş değildir. Dışarda olsun, Yurdumuzda olsun, bankalar, en fazla «emek» kullanan işletmeler olmağa devam etmektedirler.

Açıklanan bu özelliği ile Bankaların bir işletme olarak başarısı belki başka işletmelerden daha ileri şekilde personel mes'elelerinin iyi tesbit edilip çözümlenmesine bağlı bulunmaktadır. Personel meseleleri işletme ilminde tetkik edilmiştir. Bunlar genellikle meçhul şeyler değildir. Fakat, dış dünya, bu alanda her gün daha ileri teknikleri bulup uygulamaya koymaktadır. Oysa ki biz, henüz personelin kabiliyete, verime göre değerlendirme mes'elesini bile çözümlenmiş değildir. Bankalarımızın personel işlerini yönetenler acaba en basit «kumanda zinciri» gereğini bilmezler, ya da bilmezlikten mi gelirler? İşbirliği prensibi, her kademe arasında rahat bir irtibat ve haberleşme (communication) sistemi onların herhalde meçhulü olmamalıdır. Oysa ki, bugün personel mes'elelerinde, modern psikolojiden, psikanaliz ve şahsiyet araştırmalarından geçen teşvik yollarından yararlanılması dahi mutad bir usul olmuştur.

Yukarıda sıraladığımız en basit kurallara uymayıp, sonucu şu olmaktadır: Personel müdürleri personelin kaderinde normal kademe (birim başları-sicil âmirleri) nin üstünde etkili olmağa meyletmektedirler. Görevleri, personelin objektif bir değerlemesine imkân hazırlamak, bu konuda kolay ve rahatça faydalanabilecek bir arşiv tesis etmek, böylece daha üst kademelerin alacağı kararlara ışık tutmak olduğu halde, bunları bir kenara bırakarak

kendileri hiyerarşik kademelerin yerini almağa heves etmektedirler. Bu onlara, hudutsuz bir kudret ve elâstikiyet imkânı vermektedir. Bu noktadan sonra personel idaresi ve mes'eleleri artık personel müdürünün insâfına girmiş demektir. Politika, her saikle kayırma için artık saha hazırdır. Personelin kaderi, şimdi personel müdürünün hafızası ve indî ölçülerinin at koşturduğu bir meydana serilmiştir.

Ama bütün bunlar, sonunda gelip, tüm personel düzeninin bozulmasına sebep olmakta ve bankaların hizmet görevlerini geniş ölçüde aksatmaktadır. Yukarıdaki tablo derece derece özel sektör, resmî sektör olsun bir kısım bankalarımız için geçerlidir.

Şüphesiz, yüksek sevk ve idare böyle bir gidişe seyirci kalmaz, kalmamalıdır. Ama, personel müdürleri, bu ortamı onlara dalkavukluk, her isteklerini yapılabilir hale koymak ve onların kolayca gönüllerini fethetmek yolunda ustaca kullanırlar. Öyle ya, «herşeyin olur» olduğu bir ortam insan-oğlu için ne bulunmaz şeydir...

Nihayet bu çeşit personel müdürlerinin bir desteği, kayırmalarına aracılık ettikleri dış çevreler, resmî bankalar için özellikle politik kimselerdir. Böyle bir personel müdürü hergün daha çok bu gibi çevrelerin kölesi durumuna gelir ve gürzünü masum haklar üzerine indirir durur. Artık personel müdürü önemli bir kişi değil, ondan da öte bir heyulâ, korkunç bir yaratık olmuştur.

Fakat akibet tektir ve kesindir. Sinirlilik de eklenerek işler bir noktada gelir ve tıkanır. Ama o zamana kadar olan olmuş, giden gitmiştir. Hizmet işletmesini tekrar yerine oturtmak, kötü alışkanlıkları gidermek zor ve eziyetlidir. Yaralanan insan gururunu tamir etmek, onu tekrar müessesenin amacına koşmak mes'ele olur.

Yukarıya çok ağır bir tablo çizdim. Genellemeler kişiyi daima hataya götürebilir. Şüphesiz verdiğim sadece bir tip ve bir modeldir. Gerçek, az veya çok buna yakın, ya da uzaktır. Ama, sanırım ki, çizilen tablo, hizmet işletmeleri olarak bankalarda personel mes'elelerinin önemi kadar, onu kötüye kullanma meyillerinin tehlikelerini de göstermeye yardımcı olacaktır.

T.C. ZİRAAT BANKASININ 1969 ÇALIŞMA ve PLÂSMAN PROGRAMI

Nureddin HAZAR

T. C. Ziraat Bankasının 1969 Yılı Çalışma ve Plâsman Programı, 18.4.11969 günü, Krediler Yüksek Nâzım Heyetince görüşülerek onanmıştır.

1 — Bankanın Görevleri

Türk çiftçisinin tarım ve üretiminin gelişme ve kalkınmasına yönelik kredi işlemlerini yapmak ana görevini kanunla üstlenmiş bulunan Ziraat Bankası; bu alandaki çalışmalarını, millî ekonomi ve Kalkınma Plânı amaçlarına uygun olarak, tarımsal yatırım, işletme ve sürüm - satış gibi tarımı ve tarım üretimini artırımağa ve kuvvetlendirmeğe yarayan kredileri birinci derecede gözönünde tutmak suretiyle yapmaktadır.

Bunun yanında, yurt ürünlerinin iç ve dış piyasalarda değerlendirilmesine yönelik, tarıma yardımcı resmî ve ticarî kredi işlemlerini de yaparak, bankacılık işlemleri ve tenkiği bakımından, doğrudan doğruya tarım kesimine ayrılamiyan kaynak ve imkânlarını da kullanmak yoluna gitmektedir. Bankanın, esas itibariyle, *Ziraat ve Kooperatifler Bankası* olmakla birlikte, aynı zamanda Mevduat Bankası da bulunduğu gözönüne getirilirse, tarıma yardımcı ve destek olan bu çalışmaların önem ve gereği daha iyi anlaşılır. Başka banka olmıyan 410 ilçedeki şubeleri eliyle bankacılık ve kredi işlemleri yapmak suretiyle memleket ekonomisine yararlı olmağa çalışan Ziraat Bankasının, tarımsal krediler çalışmaları yanında, bu fonksiyonu ile de bir kamu hizmeti gördüğüne şüphe yoktur.

2 — Bankanın Kaynak ve İmkânları

Bankanın, ödenmiş sermaye, yedek akçe ve karşılıklarının serbest kırsımlarından ibaret öz kaynakları 691,4 milyon liradır. 1964 - 1967 yılları duru kârlarının toplamı olup, yasama organınca henüz bilânçoların onanması işi tamamlanmadığından, dağıtımı yapılmamış 178 milyon lira ile 70 milyon kadar olan 1968 kârı da bir kaynak olarak kullanılabilir. Böylece serbest öz kaynaklar 939,4 milyon lirayı bulmaktadır. 1969 yılı içinde umulan artışlarla birlikte bunun 968,9 milyon liraya ulaşacağı tahmin edilmiştir.

968,9 milyonluk öz kaynağının 63,1 milyon lirasının yatırımlara ve 90,5 milyon lirasının da resmî sektöre ayrılması öngörülmüştür. Geriye kalan 815,3 milyon lira tarım kesiminin kredi ihtiyaçları için kullanılacaktır.

Tedavüldeki Banka tahvilleri hâsılları, özel, fonlar, vâdeli tevdiat, 301 sayılı kanun gereğince ayrılacak Merkez Bankası mevduat munzam karşılığı avans hesabı gibi, vâdesi kısa olmıyan imkânlardan tarım kesimine ayrılan miktar ise 3.146,9 milyon liradır.

2.740 milyon lira da, tarımsal reeskont olarak, T.C. Merkez Bankasından sağlanacaktır.

Tarım kesiminin kredi ihtiyacını karşılamak için kaabil olduğu kadar kısa vâdeli kaynaklardan da yararlanmak çabası içinde bulunan Banka, vâdesiz tevdiatın 2.086,6 milyon lirasını bu maksada ayırmıştır.

Bunların hepsi toplanırsa 8.788,9 milyon lira eder. Bu, geçen yılın rakamı olan 6.923,9 milyondan 1.864,9 milyon lira fazladır. Demek ki, Banka tarım kesimi plâsmanlarını bu miktar kadar artırmaktadır. Artışın yüzde ile ifadesi % 26,63 dür.

1967 ile 1968 arasındaki fark ise, % 34,2 oranında 1.763,1 milyon lira idi.

Öte yandan, 12.074,9 milyon liralık serbest kaynağın % 8.05'i öz kaynaklardan, % 0.5'i tedavüldeki tahvillerden, % 5.07 si özel fonlardan, % 15.8'i vâdeli tevdiattan, % 37.61'i vâdesiz tevdiat ve o mahiyetteki alacaklı hesaplardan, % 27.37 si reeskontlardan, % 5,6 sı Merkez Bankası mevduat munzam karşılıklarından sağlanacaktır.

3 — Plâsmanların Dağılımı

Bankanın bağılı olmıyan (serbest) öz ve özge kaynaklarının toplamı 12.074,9 milyon liradır. Bunun 63,1 milyon lirası (% 0,5'i) yatırımlara, geri kalanı ise çeşitli plâsman konularına ayrılmıştır.

Bu arada, malî plâsmanlara 576,7 milyon (% 4,8), resmî kesime 749,2 milyon (% 6,2) ve ticarî plâsmanlara 1.896,9 milyon (% 15,7) düşmüştür. Oysaki ticarî kredilere ayrılan plâsmanın geçen yılki oranı % 17,7 idi.

Tarımsal krediler plâsmanı olan 8.788,9 milyon liranın genel plâsman içindeki oranı % 72,8 dir. Bu oran 1968 yılında 71,5 ve 1967 de 67,4 idi. Bu da gösteriyor ki, Banka tarım kesimine, her geçen yıl daha çok miktarda ve daha yüksek oranda imkân sağlamağa çalışmaktadır. Buna karşılık resmî ve ticarî kredilerin pay oranı yıldan yıla düşmüştür. Gerçekten bu kesimler plâsmanları, bu yıl % 21,9 dur. Oysaki geçen yıl % 25,3 ve 1967 de % 29,8 idi.

Kısa vâdeli ve vâdesiz tevdiattan, vâdeleri genel olarak 9 ay ile 20 yıl arasında değişen tarım kesimine kaynak ayırmak, bankacılık ve plâsman usul ve tekniğine uygun düşmemektedir. Çünkü vâdesiz tevdiat Bankada ortalama 121 gün kalmaktadır; oysaki bu denli kısa vâdeli tarım kredisi yoktur. Bu bakımdan, aynı zamanda mevduat toplıyan bir finansman kurumu olan Ziraat Bankasının vâdesiz ve kısa vâdeli kaynaklarını, vâdesi birkaç ayı geçmiyen ticarî kesimde kullanması kaçınılmaz bir sonuç olmaktadır.

Buna rağmen, 2.910 milyon liralık vâdesiz tevdiatın % 71,7 sini teşkil eden 2.086,6 milyon lirası tarımsal plâsmanlara karşılık tutulmuştur.

4 — Tarımsal Plâsmanların Dağılımı

Tarım kesiminin payına düşen 8.788,9 milyon liradan; doğrudan doğruya Bankaca çiftçiye açılan tarımsal kredilere 3.994, Ziraat Kalkınma Kredileriyle Teşvik ve Geliştirme Kredilerine -ki bu ikisi geçen yılların Kontrollu Tarım Kredilerinin yerini tutmaktadır- 250 + 344,9, tarım kredi kooperatiflerine 1.950, tarım satış kooperatiflerine 2.100 ve tohumluk kredilerine 150 milyon lira verilmesi öngörülmektedir. Doğrudan doğruya çiftçiye açılacak kredilerde artış % 30,5, kontrollu tarım kredilerinde % 21,2 tarım kredi kooperatiflerinde % 16,1 ve tarım satış kooperatiflerinde % 32,2 oranındadır. Tohumluk kredilerinde ise bir artış olmamıştır.

Tarım kesiminin çeşitli dallarına ayrılan plâsmanlarla bunların genel tarım kredileri plâsmanı içindeki oranını gösteren üç yıllık kıyaslama cetveli aşağıdadır:

Çeşidi	1967		1968		1969	
	Milyon TL.	%	Milyon TL.	%	Milyon TL.	%
Doğrudan çiftçiye açılan kredi	2.793,4	54,1	3.424	49,3	3.994	45,5
Kontrollu tarım kredileri	175	3,4	200	3,0	594,9	6,7
T. Kredi Koop. Kr.	1.292,4	25,7	1.650	24,0	1.950	22,2
T. Satış Koop. Kr.	750	13,8	1.500	21,6	2.100	23,9
Tohumluk Kredi	150	3,0	150	2,1	150	1,7
	5.160,8	100,0	6.924	100,0	8.788,9	100,0

Öte yandan tarımsal plâsmanların % 9,3 nün öz kaynaklardan, % 28,1 inin tahvil, özel fonlar ve vâdeli tevdiat gibi uzun vâdeli kaynaklardan, % 23,7 sinin vâdesiz tevdiattan ve % 38,9 unun Merkez Bankası kaynaklarından karşılanacağı anlaşılmaktadır.

5 — Kaynak - Plâsman Dengesi

1 — Bankacılıkta dikkat edilmesi gereken kurallardan birisinin de, kaynakları vâdelerine göre kullanmak olduğu bilinmektedir.

Ziraat Bankasının sermaye, yedek akçe, karşılıklar, tedavüldeki tahvil-ler, fonlar, vadeli tevdiat gibi uzun vâdeli kaynaklarının miktarı tarımsal kre-dileri karşılamağa yetmemektedir. Gerçekten bu saydıklarımızın tutarı 5.549,9 milyon lira olduğu halde, tarım kesimine ayrılması plânlanan mik-tar 8.788,9 milyon liradır. Bu durum karşısında tarımsal plâsmanların % 23,7 si vâdesiz tevdiattan ve % 38,9'u Merkez Bankası kaynaklarından sağ-lanacaktır.

Buna rağmen, çeşitli çevrelerde her gün tarımsal kredilerin artırılması gereği ileri sürülmektedir. Oysaki bunu sağlamak için Bankanın öz kaynak-larını artırmaktan başka bir çare yoktur. Genel bütçenin yüzde biri oranında, kanun uyarınca -her yıl bütçeye tam olarak bir ödenek konulması ve bunun Hazinece Bankaya eksiksiz olarak ödenmesi sağlanabilirse, ancak o zaman bu maksada erişilmiş olur.

2 — Yukarıdaki açıklanan plâsmanların yerlerini bulmasının gerçekleş-mesi, kaynaklarda umulan artışın sağlanmasına bağlıdır. Bu arada, Teşvik ve Geliştirme Kredilerine kaynaklık edecek olan 200 milyon liralık Dünya Bankası yardımı ile Merkez Bankasından alınan mevduat munzam karşılı-ğının 150 milyon ve reeskont kredilerinin 1.000 milyon lira artırılması işi henüz sağlanamamıştır. Fakat yıl içinde bütün bunların gerçekleşeceği umut edilmektedir.

6 — Tarımsal Krediler

I — Doğrudan Doğruya Çiftçiye Açılan Krediler:

Banka, tarımsal plâsmanın dağıtımında, Devletin tarım politikasıyla İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının gösterdiği amaçların gerçekleşmesinde üzerine düşen görevi yerine getirmeye bu yıl da, çalışacak ve üretimi artıran önemli unsurları aynı kredi ve genel anlamda kontrollü kredi esasına göre desteklemek ilkesini gözünde tutacaktır.

Bu arada, sun'î gübre, sertifikalı ve kontrollü tohumluk, sentetik hay-van yemi, koruma ilâçları, yağ sanayiinin ham maddesini teşkil eden bitkiler, tarım için su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi, tarımsal binalar ve pazar-lama tesisleri, tarım âlet ve makinaları yapan tesisler, çiftçinin makine ve ekipman edinmesi, hayvancılığın geliştirilmesi ve ürünlerinin işlenmesi, or-man içi ve yöresi köyleri çiftçilerinin girişeceği teşebbüsler, su ürünleri ve özellikle açık deniz avcılığı için gerekli kredilerin açılmasına önem verilecek-tir.

Özel geliştirme projesine dayanan hayvancılık ile taze meyve ve sebze pazarlaması işlerinin geliştirilmesine ve kooperatifçiliği özendirmek üzere, kredi dağıtımında kooperatiflere öncelik tanınacaktır.

Tarım kesiminde işgücü ile istihdam arasında mevsimlik dengesizlikle-re sebep olan monokültür usulüne son vermek üzere çeşitli ürün yetiştirmeği

teşvik edecek tedbirler üzerinde durulacaktır.

Üretimi artırma yanında sosyal âdaleti de gerçekleştirmek ilkesi gözönünde tutulmak suretiyle bu yılki plâsman ihtiyacı 5.000 milyon lira olarak tahmin edilmiş ise de, Bankaca doğrudan doğruya açılacak kredilere 3.994 milyon lira ayrılabilmiştir. Bunun 2.640 milyonu kısa ve 1.354 milyonu orta ve uzun vâdelidir.

Kısa vâdelilerden; sunî gübrelerde (261 milyon), öncelik verilen ihraç ürünleri ile sertifikalı tohumlukta (50 şer milyon), geçen yıla göre. önemli artışlar olmuştur.

Uzun vâdelilerden ise; techiz kredilerine, önemli miktarda (134,2 milyon) ek plâsman imkânı verilmiştir.

II — Kontrollü Tarım Kredileri:

Geçen yıllar Kontrollü Tarım Kredileri olarak bilinen kredi çeşidi bu yıl ikiye ayrılmıştır: a) Ziraat Kalkınma Kredileri ve b) Teşvik ve Geliştirme Kredileri.

a) Ziraat Kalkınma Kredileri:

Supervised Credit (kontrollü kredi) denilen bu usulde, işletme ve yatırım kredisi ihtiyacının, yeter miktarda ve etkili bir kontrol ve öğütlenme sistemi içinde karşılanması yolu tutulmaktadır.

Geçen yıl 15 ilde uygulanan bu usul 1969 da 20 ilde uygulanacaktır.

Bu konuya 174,9 milyon liralık bir plâsman verilecektir.

Köyşleri Bakanlığı Topraksu Genel Müdürlüğüyle ortaklaşa yürütülen, her çeşit toprak ve su korunması, arazi islahı, tarımsal sulama ve bunlarla ilgili âlet ve makina ihtiyacının sağlanması amacını güden Topraksu Kredileri de Ziraat Kalkınma Kredileri grubuna alınmıştır. Bu konuya ayrılan plâsman miktarı 75 milyon liradır.

b) Teşvik ve Geliştirme Kredileri:

Bunun amacı; proje esasına dayanan büyük ve güçlü işletmeler yaratmaktır. Böyle işletmelerin doğması için sanayi tesisleri kurma, depolama, ulaştırma v.b. lüzumlu maksatlara harcamak üzere krediler açılması ve böylece özellikle besin sanayiinin ve bunun ihracatının desteklenmesi öngörülmektedir. Uygulanmasına geçen yıl başlanılan Teşvik ve Geliştirme Kredilerine Genel Bütçeden bir fon ayrıldığı gibi, bu yıl da Dünya Bankasından 200 milyon liralık bir kredi sağlanması beklenmektedir.

Teşvik ve Geliştirme kredileri için 1969 Çalışma ve Plâsman Programına 344,9 milyon lira konulmuştur.

III — Tarım Kredi Kooperatifleri:

T. Kredi Kooperatiflerine 1.950 milyon liralık bir plâsman hakkı tanınmıştır. Kooperatiflerin ikrazlarda kullanılabildikleri özvarlıkları -ki 320 milyon tutmaktadır- buna eklenirse, 2.270 milyon liralık bir ikraz gücü elde edilir. Bunun 500 milyon lirası sun'î gübre konusunda, geri kalan (1.770 milyonu) ise normal çevirme ve donatma konularında kullanılacaktır.

Geçen yıla göre, önemli artış göstermesi plânlanan konular ihraç ürünleri, donatma, hayvancılık ve kimyevî gübreler olacaktır. Bunlarda sırasıyla; 100, 70, 54 ve 31 milyon liralık artışlar olacaktır.

T. Kredi Kooperatifleri, Ziraat Bankasınca doğrudan doğruya açılacak kredilerde uygulanacak esasları aynen yürüteceklerdir. Bu arada, gübre, yem, koruma ilâcı, tarım âlet ve makinalarının ortaklara aynı kredi yoluyla ve daha düşük faizle dağıtılması sürdürülecektir.

Ziraî Kalkınma Kredilerinden kooperatif ortaklarının faydalandırılmasına devam edilecektir.

Çok amaçlı olma yolunu tutan tarım kredi kooperatifleri, tarıma yararlı gereç, araç, âlet ve makinaların toptan sağlanıp ucuz fiyatla dağıtılması, makina işletmelerinin genişletilmesi ve kooperatif malı ağaçlık ve meyveliklerin kurulması işini 1969 yılında da yürüteceklerdir.

IV — Tarım Satış Kooperatifleri:

Tarım Satış Kooperatifleri plâsmanı 2.100 milyon liradır. Bunun 1.750 milyonu destekleme alımlarında ve yalnız 350 milyonu normal kooperatif işlemlerine kullanılacaktır. 1968'e göre programda görülen 600 milyon liranın tamamı desteklemelere harcanacaktır. Bunun sebebi, satış kooperatifleri ve birliklerinin uğraştığı önemli ürünlerin hemen hepsinin destekleme alımlarına tâbi tutulmasıdır. Fındık, çekirdeksiz kuru üzüm, incir, pamuk, zeytin ve zeytinyağı bu aradadır.

7 — Düşünülebilecek Tedbirler

Bankanın ikraz gücünü artırmak amacıyla alınması yerinde ve faydalı görülebilecek tedbirler aşağıda gösterilmiştir:

1 — T.C. Ziraat Bankası Kanunu uyarınca Hazinece ödenmesi gereken sermaye paylarının,

a) Genel Bütçeye konulması ve,

b) Bütçeye konulan ödenekler tutarının aynen Bankaya verilmesi,

2 — Destekleme alımlarıyla ilgili zararların Hazinece karşılanması ge-

rektiğine göre, bu maksatla da Genel Bütçeye ödenek konulması,

3 — 301 sayılı kanuna göre Ziraat Bankasına ayrılması gerekli mevduat munzam karşılığı payının oran ve miktarının yükseltilmesi,

4 — T. Kredi Kooperatifleri reeskont faiz haddinin Merkez Bankasınca uygulanmakta bulunan % 5,25 lik oranın düşürülmesi,

5 — T. Satış Kooperatiflerine açılan destekleme kredileri için Merkez Bankasından sağlanan reeskont haddinin, Tekel İdaresiyle Toprak Mahsul-leri Ofisi destekleme alımları uygulanmasında olduğu gibi, % 1 e indirilmesi,

6 — T. Satış Kooperatiflerine uygulamakta olan normal reeskont had-
dinin, bu işlemlerin tarımsal sayılması suretiyle, ziraat reeskont haddine indiri-
lmesi.

7 — T. Satış Kooperatiflerine Bankaca açılmakta olan ortak işletme kre-
dileriyle ihraç ürünü olmıyan maddeler için verilen kredilere reeskont imkânı
tanınması,

8 — Tarım Kredi Kooperatiflerine tevdiat toplama yetkisi verecek ka-
nunun çıkarılmasının sağlanması,

9 — Gübre uygulaması dolayısıyla Banka plâsmanlarının daha fazla zor-
lanmaması için satın alma ve stok safhalarında kendi kendine yeter hale gele-
bilmesini sağlamak üzere T. Ziraat Donatım Kurumu sermayesinin artırıl-
ması.

**EVİNİZİN BANKASI
HERKESİN BANKASI**

**TÜRKİYE
EMLAK
KREDİ
BANKASI**

(Basın: 60125 - A - 20216)

TASARRUF BONOLARI MES'ELESİ

Dr. İbrahim Özer ERTUNA
(Robert Kolej Öğretim Üyesi)

Bugünlerde tasarruf bonoları herkesi ilgilendiren bir konu olmuştur. Birçok vatandaş ellerindeki bonolarla ne yapacaklarını bilmemektedir. Daha doğrusu tasarruf bonolarının ne olduğu bilinmemektedir. Bu bonolar devletin vatandaştan zorla aldığı borç mudur? Vatandaş vergilemenin değişik bir yolu mudur? Veya, bir vergi erteleme metodu mudur? Burada bu sorulara cevap aramıyacağız. Bizim göstermek istediğimiz nokta, bir borç mekanizması veya bir vergileme mekanizması olarak, tasarruf bonolarının çok düşük randımanlı bir metod oluşudur.

Herkesin bildiği ve Hükûmetin de yeni kanunla doğruladığı gibi tasarruf bonolarının bir piyasası mevcuttur. Bu piyasada fiyat dengesi kurulmuştur. Fiyat, tasarruf bonolarının vâdelerine ve kupon değerlerine göre değişir. Biz burada 100 TL. kupon değeri ve 10 sene vadesi olan bir tasarruf bonosunu misâl olarak alacağız. 1967 yılında yeni tasarruf bonosu kanunu çıkmazdan evvel 100 TL. itibarı kıymetli tasarruf bonosu piyasada 30 TL. na işlem görüyordu. Piyasada teşekkül etmiş olan lıu fiyat arz ve talebi eşitliyordu. Tasarruf bonosu piyasada 30 TL. na işlem gördüğü zaman; herhangi bir şahıs için bononun değeri 30 TL. ndan az ise, bu şahıs elindeki bonoyu satar; bononun değeri bu şahıs için 30 TL. ndan fazla ise bu şahıs bono satın alır. Piyasada 30 TL. fiyat arz ve talebi eşitlediğine göre 30 TL. bu tasarruf bonosunun değeridir. Bu noktada dikkat edeceğimiz husus tasarruf bonosunun kupon değeri ile hakikî değerinin ayrı ayrı şeyler oluşudur. Yukarıda belirttiğimiz gibi, 10 yıl vadeli, 100 TL. kupon değeri olan tasarruf bonosunun 1967 kanunundan evvel değeri 30 TL. idi.

Devlet, herhangi bir şahsa 10 yıl vadeli, 100 TL. kupon değeri olan bir bono verdiği zaman, aynı zamanda iki olay olmuştur:

1. Devlet bu şahıstan 70 TL. vergi almıştır. Devlet bu şahsın 100 TL.

na karşılık 30 TL. değeri olan bono vermiştir. Gelir üzerinden % 3 tasarruf bonusu tahakkuk ettirildiğine göre, bu % 2,1 nispetinde ilâve bir gelir vergisi anlamına gelir ($\% 3 \times \% 70 = \% 2,1$). Fakat bu vergi dolaylı ve masraflı bir şekilde alınmıştır. Doğrudan doğruya fertten % 2,1 nispetinde ilâve vergi alınması çok daha randımanlı bir sistem olur.

2. Devlet bu şahıstan 30 TL. borç almıştır. Devlet 30 TL. karşılığı bonoyu vermiştir. Bu çok pahalı bir borç alış şeklidir. Devlet 30 TL. değeri olan bonoya karşılık on sene için senede 6 TL. faiz ve on sene sonra 100 TL. ödemeyi taahhüt etmiştir. Bu borcun hakikî faizi yaklaşık olarak % 26 dir. Bu kanaata devletin taahhütlerinin hali hazır değerini bulmakla varıyoruz. % 26 faiz haddini iskonto etmede kullanırsak;

10 sene için 6 TL. halihazır değeri	20.78 TL.
10 sene sonunda 100 TL. halihazır değeri	9.92 TL.
Toplam	<u>30.70 TL.</u>

% 26 faiz haddi kullandığımızda devletin taahhütlerinin halihazır değeri yaklaşık olarak bononun piyasa değerine eşit olduğu için % 26 bononun hakikî faizidir.

Özel sektörde mâlî itibara sahip bazı firmalar % 13 faiz ile 10 senelik tahvil çıkararak borç alabilmektedirler. Hem de bu çeşit faiz gelirleri borç verenler için vergiye tâbidir. Borç alma açısından da bakıldığında, kullanılan sistemin çok randımansız olduğunu görürüz.

Eğer devletin tasarruf bonusu verdiği şahıs bonoyu elinde tutar ise bu şahıs hem vergilenmiş, hemde % 26 faiz getiren kârlı bir yatırım yapmış olur. Fakat, bu şahıs tasarruf bonosunu satar ise vergilenmiş olur ve mâlî durumu ve istihlâk mecburiyeti yatırım yapmaya elverişli olmadığı için kârlı bir yatırımdan vazgeçmiş olur. Bu kârlı yatırıma mâlî durumu kuvvetli ve yatırım imkânı mevcut olan satın alan kimse sahip olur. Özetliyecek olursak tasarruf bonoları dar gelirli vatandaş vergilemekte ve mâlî imkânları geniş vatandaşlara kârlı yatırım sağlamaktadır.

Devlet fertlere sağlanmış olan bu yatırımın çok kârlı olduğunu fark ederek 1967 yılında tasarruf bonolarını vergilemeye karar vermiştir. Tabii ki tasarruf bonoları üzerinden alınacak vergiler o tasarruf bonolarının değerini düşürür. 1967 de bahsettiğimiz kanun çıkar çıkmaz piyasada tasarruf bonolarının fiyatı düşmüştür. Kanundan evvel 30 TL. na işlem gören yukarıdaki misâl bonumuz 15 TL. na satılmaya başlamıştır. Kanun tatbikata girmesi ile 100 TL. lık bir tasarruf bonusu ikinci şahıs için 60 TL. lık bir bono ile değiştirilecek ve bu bono % 6 faiz ödeyecektir. Kupon değeri 100 TL. olan misal bonumuz on sene için yılda 3.60 TL. faiz ve on sene sonunda 60 TL. ana para ödeyecektir. Bu bono kanundan sonra 15 TL. na işlem gördür

ğüne göre, devlet ödediği bonolarla fertten 85 TL. vergi ve yaklaşık olarak % 30 faizle borç almaktadır. % 30 faiz haddi kullandığımızda devletin taahhütlerinin halihazır değeri bonoların piyasa değerine yaklaşıktır.

10 sene için 3,60 TL. halihazır değeri	11.13 TL.
10 sene sonunda 60 TL. halihazır değeri	4.35 TL.
Toplam	<u>15.48 TL.</u>

Yeni kanunla yalnız ikinci şahıslar değil elinde bono bulunduran her fert vergilenmiştir. Bu hepimizin bildiği bir şeydir. Yalnız dikkat edeceğimiz husus şudur: Yeni kanun esas olarak devletin mâlî itibarını vergilemiştir. Devlet kanundan evvel vatandaşın % 26 faiz ile borç alırken kanundan sonra % 30 faiz ile borç alabilmektedir. Bu itibar sarsılışının sebebi basittir. Vatandaş istikbalde ne olacağını kestirememektedir. Devlet taahhütlerini yerine getirecek midir? Yoksa bu bonolar birgün tamamen vergiye dönecek midir? Eğer tasarruf bonoları bir vergi metodu ise akla şu soru gelmektedir. Niye Devlet daha randımanlı vergi sistemlerine baş vurmuyor?

Sizin Bankanız

**TÜRKİYE
HALK
BANKASI**

Memleketin her köşesinde hizmetinizdedir.

(Basın: 60373 - A - 21956)

**Hayatınızın
her devresinde
huzur
ve güven**

içinde
olabilmeniz için...

tasarruflarınızı

AKBANK ta
toplayınız.

METOD - ZAMAN - GELİŞTİRME (MZG) SEMİNERİNİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ *

Örşçelik BALKAN
(PEVA Müdür Yardımcısı)

II

Geçen sayıdaki yazımızda MZG seminerinde «*Önceden Tespit Edilmiş Zaman Standartları*» ve «*Analitik Eğitim Metodu*» üzerinde durulduğunu belirtmiş ve birinci konuda ele alınan hususları özetlemiştik. Bu kez diğer konuda bahsolunan hususları da naklettikten sonra Türkiye'de bu tür çalışmalarında iş muhitimizde rastlanan çelişkileri göstermeğe çalışacağız.

Geleneksel olarak iş öğretimi «*tecrübeliler arasında deneye deneye hatalarını düzelterek öğren*» anlayışı içinde yapılmaktadır. Bu şekilde eğitim önemli derecede yetersizdir. Şöyle ki:

1. Yapılan işlerde doğru olmayan metodların kullanılması önlenemez.
2. Tekâmül için teşvik imkânları azdır.
3. Yetiştirilenlerin cesaretleri kolayca kırılır.
4. Mevcut personel bir çok halde israf edilir.
5. Elemanların hata yapma orantısı yüksektir.
6. İstihşâl sürekli şekilde baltalanır.
7. Çalışmakta olan mevcut elemanlar stajyer olarak aralarına katılan yeni elemanlardan rahatsız olurlar.
8. Çalışanlar arasında nezaret edilmeğe karşı bir gerilim doğar.
9. Departmanlar içinde elâstikiyet engellenir.
10. Plânlama zorlaşır.
11. Görünmeyen masraflar kabarır.
12. Tekâmül eğitimleri zorlaşır.

Bu kifâyetsizlikleri gidermek amacıyla «*Analitik Eğitim Metodu*» geliştirilmiştir.

Analitik eğitim çalışmalarında uygulamaya geçmeden önce belirli hazırlıklar yapılmaktadır. Öncelikle mevzubahis işte çalışacak kişi isabetli olarak seçilmekte ve iş analiz edilmektedir. Sonra da işin gereklerine göre bir yetiştirme programı geliştirilip, yetiştiriciler tespit edilmektedir.

Gerekli elemanı isabetli bir şekilde seçebilmek için evvelâ işin ve o işte

(*) Bu yazının ilk kısmı Nisan 1969 sayımızda yayımlanmıştır.

çalışacak elemanın nitelikleri ortaya çıkarılmaktadır. Bu niteliklere göre elemanın beceriklilik, form anlayışı, idrâk kabiliyeti gibi istidatlarını ölçebilecek testler hazırlanmaktadır. Adaylar bu testlerin sonuçları, kişisel faktörlerin global kıymeti ve mütevakıf kabiliyet dikkate alınarak değerlendirilmektedir. Sonuçlara göre çok düşük seviyedekiler - gelişmeleri zor olduğu için - ve çok yüksek seviyedekiler - bu iş onlara basit geleceği ve ilerleme imkânı bulamayacaklarından ileride başka iş arayacakları için - elenmektedir. Seçim, gelişme imkânı müsait olan ve bu işte tekâmül ederek tatmin olabilecek adaylar arasından yapılmaktadır.

Mevzubahis iş analiz edilirken önce bir kabiliyet analizi şeması yapılmaktadır. Sonra, o işte çalışan kalifiye bir elemanın yardımıyla belirli olan yerlerde vücudun bütün kısımlarının hareket şeması çıkarılmaktadır. Hareket ve zaman metodu, dakika bindesi gibi tekniklerin ışığı altında beceriklilik, idrâk gücü, yargı, karar gibi temel kabiliyetler tanımlanmakta ve iş için nihaî metod tesis edilmektedir.

Yetiştirme programı birbirini takip eden safhalar halinde düzenlenmektedir:

1. Önce eleman iş esnasında yapacağı hareketlere temel hüner geliştirme egzersizleri ile hazırlanmaktadır.

2. Sonra iş esnasında yapacağı hareketler gösterilerek elemanın bu hareketleri hünerle yapması sağlanmaktadır.

3. Hareketleri tek tek iyi bir şekilde yapar hale geldikten sonra elemana iş kısmen ve sonra tamamen yaptırılmaktadır.

4. İşin tümünü istenen şekilde yapar hale gelen elemandan artık işi belirli bir zamanda ve belirli bir kalitede yapması istenmekte ve hata analizleri yapılmaktadır.

5. Son safhada da elemanda çalışmalarını bu seviyede idame ettirecek gücün gelişmesi sağlanmaktadır.

Bu programı uygulayacak yetiştiriciler şahsî nitelikleri ve teknik bilgileri dikkate alınarak seçilmektedir. Nezaretçilerde de gerekli şahsî nitelikler, teknik bilgi, organizatör yapı, eğitime istek ve yetiştirmede tecrübe gibi vasıflar aranmaktadır. Bu şahıslar eğitimden elde edilen neticelerden sorumlu tutulmaktadır. Tabîî, bunun için sevk ve idare kademesinden açık bir desteğin gelmesi lüzumlu olmaktadır.

Bu hazırlıklar tamamlandıktan sonra, seçilen elemanların eğitimi grup halinde başlamaktadır. Önce onlara istihsâlde oynadıkları rolün ehemmiyeti, idarî detaylar anlatılmakta ve eğitim sistemi açıklanmaktadır. Sonra, başlayan çalışmalarda hazırlanan programın şu hedefleri gerçekleştirilmesi öngörülmektedir:

1. Elemanların belirli bir hızda kontrollü tekâmülü.
2. Doğru metodların öğretilmesi.

3. Yetiştirilenlerin istekli olmalarının sağlanması.
4. Öğretimin tesirli bir şekilde yapılması.

Bu hedeflere ulaşabilmek için programı sıra ile safha safha uygulamak, çalışma esnasında elemanların tam iştirâkini sağlamak, grup içinde rekâbet yaratmak, şahsî ihtiyaçlarına göre değişiklikler yapmak, gereken hallerde konuşmalar yapmak ve mülâkat, sertifika gibi teşvik unsurları tesis etmek gerekmektedir.

Eğitim tamamlandıktan sonra elemanlar işe başlarken değişik şartlarla karşılaşacaklardır. Doğacak çeşitli psikolojik baskıları önceden görmek bunları önleyici tedbirleri almak icap eder. Çalışmalara başladıktan sonra elemanlar kontrol altında bulundurulmalıdır. Aralarında nispeten yetersiz olanlar varsa, bunlar tespit edilip, prestijleri rencide edilmeyecek bir şekilde grup içinden çekilerek, tamamlayıcı bir eğitime tâbi tutulmalıdır.

Analitik Eğitim Metodu'nun yetiştirilen elemanlara, orta ve yüksek kademe idarecilerine sağladığı faydalar şöyle sıralanabilir:

Yetiştirilenlere Yararları:

1. Yeni bir işe girerken doğacak psikolojik rahatsızlık asgariye indirilir.
2. Öğrenim kolay olur.
3. Amacın iyi bilinmesi emniyet verir.
4. Öğrenim kısa zamanda olur.
5. Azamî kazanç imkânları doğar.
6. İş tatminkârlığı elde edilir.

Orta Kademe İdarecilerine Yararları:

1. Yeni adayların departmanda huzursuzluk yaratmaması sağlanır.
2. Kendi zamanları kaybolmaz.
3. Yeni adayların gelişleri önceden bilindiği için iş plânlama imkânı doğar.
4. Kalite bozukluğuna meydan verilmez.
5. Kalite standartları gelişir.
6. Departman masrafları asgariye indirilir.
7. Üniversal elemanların geliştirilmesiyle büyük ölçüde elâstikiyet sağlanır.

8. İşin istenen zamanlarda yapılması kolaylaşır.

9. İstikbâlin kalifiye elemanları için verimli bir kaynak yaratılmış olur.

Yüksek Kademe İdarecilerine Yararları:

1. Eleman girdi - çıktısı ve yetiştirmeden doğan masraflar azalır.
2. Üretim seviyelerinde ve umumî masrafların karşılanmasında tüm bir artış sağlanır.
3. Ücret kaymaları önlenir.

4. Dar boğazların giderilmesi ihtimâli artar.
5. İhtiyaç halinde istihşali sür'atle genişletme imkânı elde edilir.
6. Mevcut yetiştirme masraflarını kesin bir kontrol altında bulundurmak ve gizli yetiştirme masraflarını elimine etmek mümkün olur.
7. Plânlama ve bütçeleme imkânları geliştirilir.

İngiliz müşavirler, belirttiğimiz bu konuları ele aldıkça, gözlerimizde iş çevrelerimizin bu tür çalışma anlayışından uzaklıkları büyüdükçe büyüdü. Türkiye'de birçok halde, herşeyden önce rahat şartlar içinde çalışıldığından, randımanlı çalışma ihtiyacı duyulmamaktadır. Bu ihtiyacı duyanların büyük bir kısmı da metodları bir kenara itip kendi değerlerine göre programsız çalışma çabaları içinde çırpınıp durmaktadır. Öyle ki, yeni bir sistemin kurulması mevzu bahis olduğu hallerde firma sahiplerinin, hiç bir ilmi esasa dayanmadan, «ben bu işte randımanımın % 45 artmasını isterim» tipindeki davranışlarına çok şahit olduk. Gene bir belirli metoda göre dört hafta sürmesi gereken eğitim programlarına karşı, «şunu iki haftaya sıkıştırıverelim» şeklindeki taleplerle çok karşılaştık. Yeni kurulmakta olan teşkilâtlara sorumlu kişiyi tayin etmeden, onun emrinde çalışacak elemanların yetiştirildiğini çok gördük.

Türkiye'deki çalışmalar yalnız metodik düşünce anlayışının kabulünden değil, aynı zamanda bu düşünce ile yapılan çalışmaların uygulama ve sonuçlarının kontrolü bakımından da önemli aksaklıklara sahne olmaktadır. Birçok hallerde elemanlar yeniliğe karşı direnç göstermektedir. Hele bu elemanlar görüşlerini dogmatik bir alışkanlık çemberi içinde hapsedmişler ise, bu direnç daha da şiddetli olmaktadır. Firma yetkilileri böyle davranışları hesaba katmadan şekli çalışmalarla problemlerin halledileceğini düşünmektedir. Birçok hallerde eğitim esnasında uygulanmasına imkân yaratacak bir çalışma sistemi kurulmamaktadır. Eğitmekle görevlendirildiğimiz elemanların, «sizin bunları önce bizim âmirlerimize öğretmeniz gerekir» şeklindeki tavsiyeleriyle çok karşılaştık. Bunların yanısıra, eğitim esnasında çok basit hesaplardan ötürü eğitim için gerekli şartlar dejenere edilmektedir. Ayrıca, eğitime tâbi tutulmuş elemanların herşeyi istenen şekilde öğrendiği ve tatbik edeceği düşünülerek bunların çalışmaları belirli bir sistem çerçevesinde kontrol edilmektedir.

İngiliz Müşavirler randımanlı çalışma yolunda kat'edilen merhaleleri ortaya koydukça, zihnimizde Türkiye'mizde misâlleri saymakla bitmeyecek düzensiz çalışma şekilleri sıırttı. Ve bir daha gördük ki henüz randımanlı çalışma kavramı bizim çok uzağımızda.

VESİKALI KREDİLERDE REZERV TAHTINDA ÖDEME YAPILMASI

La Banque Dergisinden
Çeviren : Edip BALCI
(Amerikan - Türk Dış Ticaret
Bankası İzmir Şubesi Müdürü)

Yazan : Charles BONTOUX

Bir vesikalı kredi (akreditif) nin realize edilmesinde mutlak kaide; kredi ister kabili rüçü, gayrikabili rüçü, isterse teyidli veya teyidsiz şekillerde açılmış olsun, aracı bankanın vesaik bedelini lehdara ödeyebilmesinin ancak, öngörülen akreditif şartlarının kat'iyetle yerine getirilmiş olmasına bağlı tutulmasıdır.

Burada bahis konusu olan, vesikalı kredi mefhumunun altında yatan esas prensiplerdir ki, bunlar da, lehdar tarafından ibraz edilen vesaikin her bakımdan vesikalı kredide belirtilen şartlara kat'iyetle uygun olması; aracı bankalar tarafından bu uygunluğun mutlaka aranması keyfiyetinin, vesikalı kredi âmirinin (satıcının) ve lehdarın (alıcının) ihmâli veya kötü niyetlerine karşı yegâne teminatını teşkil etmesidir.

Aracı bankanın yaptığı tetkikat ibraz edilen vesaikin gayrimuntazam bulunduğu veya vesikalı kredide öngörülen esas şartlara uygun olmadığı neticesini verdiği takdirde, bankanın vesikalı kredi üzerinden ödeme yapmaktan, iştirâ veya kabul muamelelerinde bulunmaktan dikkatle kaçınması gerekir. Aksi takdirde, sorumlu duruma düşeceği gibi yaptığı ödemeler veya taahhütlerin tahsili veya ibra edilmesi imkânından mahrum kalmış olur. Zira, bunlar âmirin (alıcının) kat'i talimatına aykırı düşmüştür. Nitekim, vesikalı Kredilere dair Yeknesak Kaide ve Teamüllerin 7 nci maddesinde:

«Bankalar, kredi şartlarına görünüşlerine göre uygun bulduklarına kanaat getirmek maksadıyla, bütün vesaiki makul sayılabilecek bir dikkatle gözden geçirmek mecburiyetindedirler.»

denilmektedir; 8 nci maddesinde ise.

«Yetkili kılınmış bir banka tarafından, bir vesikalı kredinin şartlarına, görünüşlerine göre uygun bulunan vesaik mukabilinde yapılan ödemeler, kabul veya iştirâ muameleleri, bu yetkiyi veren tarafı vesaiki kabul etmeğe ve dolayısı ile ödemeyi, kabul veya iştirâ muamelelerini yapmış olan bankanın taahhütlerini karşılamağa mecbur kılar.

Şayet, vesaikin vürudunda, vesikalı krediyi tanzim eden banka, bunların kredi şartlarına uygun düşmediği kanaatine varmış ise, mezkûr bankanın, sadece vesaike istinad ederek, yapılmış olan ödemelerin, kabul veya iştirâ muamelelerinin uygun-suzluğu yolunda bir itirazda bulunup bulunmama konusunda karara varması gerekir.

Olumsuz yolda bir karara varılmışsa, gerekçeli bir ihbarın telgrafla veya sair şürtlü bir kanaldan vesaiki gönderen bankaya iletilmesi ve yapılacak ihbarda vesaikin mezkur bankanın emrine amade tutulduğunun veya kendisine iade edildiğinin belirtilmesi lâzımdır. Vesikalı krediyi tanzim eden bankaya vesaiki kontrol edebilmek için makul sayılabilecek bir mehil tanınmıştır.»

hükümleri bulunmaktadır.

Bununla beraber, vesikalı kredi lehdarları tarafından tevdi edilen vesaikin bazı uygun olmayan kayıtlar taşınması halinde, (bunlar hayati önemde olmasa bile, ödemenin reddedilmesini haklı çıkaracak mahiyette bulunabilirler) bankaların, her şeye rağmen namına hareket ettikleri kredi amirinin kabul etmesi şartına vabeste olmak kaydıyla, bu vesikalı krediler üzerinden rezerv tahtında işlem yapmalarına sık sık rastlanmaktadır. Bu gibi hallerde, ödeme veya iştirâ muameleleri ancak vesikalı kredi üzerinden işlem yapmakla yükümlü banka riski kabul etmediği uygun bulur ve lehdar da, kendi cephesinden, akreditif amiri, hatta akreditifi tanzim eden bankanın, başlangıçta talep edilmiş olanlara tıpa tıpa uygun düşmeyen vesaik mukabilinde yapılan ödemeler veya iştirâ muamelelerini kabul etmediği reddettiği takdirde, bunları tavsiye edeceğine dair bir tahhütte bulunursa, yapılmaktadır.

Vesaikin rezerv tahtında kabul edilerek muhabire gönderilmesi tabikasında, bu usulün lehdar bakımından tevliid edebileceği ciddi mahzurlar bir yana (hayrete şayandır ki, lehdarlar bazen aldırış etmez görünmektedir), kayda değer bir özellik bulunmamaktadır.

Burada lehdar cephesinden bahis konusu olan, alıcı ile kendi arasındaki sözleşmeden doğan ödemeler için âmir bankaca önceden ve umumiyetle gayrikabili rücu şekilde yapılmış bulunan taahhüdü ortadan kaldıran şartlı bir ödemedir. Binaenaleyh, lehdar, alıcının ve onun bankasının insafına bırakılmış olmaktadır. Zira, aracı banka tarafından ödenen veya üzerinden iştirâ muamelesi yapılmış olan vesaiki kabul veya reddetme keyfiyeti artık onların ihtiyarındadır.

Vesikalı kredi hükümlerinden «rezerv tahtında» istifade ettiren mutavasıt banka cephesinden bahis konusu olan ise, âmir bankadan aldığı ve şartlarını peşinen kabul ettiği tavassut görevinin tam manasıyla çerçevesi içinde olmasa dahi, vesaik üzerinde uygun olmayan hususlar bulunmasına rağmen, yaptığı şartlı ödemenin kendisine bu vekâleti veren âmir banka tarafından tasdik edileceği; aksi takdirde, taahhütte bulunan lehdarın bu taahhüdü ve verdiği sair garantiler dolayısı ile ödediği avans mahiyetindeki paraların lehdardan geri tahsil edilebilmesi keyfiyettir.

Bu kabil bir şartlı ödeme lehtarla avansta bulunmaya razı olan kendi

bankası arasında cereyan eden bir muamele olduğundan, bunun vesikalı krediyi tanzim eden bankayı, şu veya bu şekilde, angaje edemeyeceği de muhakkaktır. Zira, o, açılmış olan akreditifin kullanılması yolunda verdiği kat'i talimata rağmen bunlara aykırı bir harekette bulunmuş olan mutavassıt bankanın yaptığı muameleyi kabul veya reddetmekte serbest sayılacak; bu takdirde, Vesikalı Kredilere Müteallik Yeknesak Kaide ve Teamüllerin böyle bir duruma tatbik edilip edilmeyeceği problemi ortaya çıkmış olacaktır.

Muhabirlerinden biri tarafından kabul edilerek kendisine gönderilmiş vesaiki alan bankanın, bunların görünüşlerinde, yapılmış olan ödemelerin veya iştirah muamelelerinin kredi şartlarına uygun bulunmadığı iddiasını serdetmeğe lüzum olup olmadığına karar vermek durumunda kalacağını; hal böyle ise, gerekçeli bir ihbarı telgrafla veya sair süratli bir kanaldan vesaiki gönderen bankaya iletmesi gerekeceği hususunu Yeknesak Kaide ve Teamüllerin 8 inci maddesinde görüyoruz.

Derhal anlaşılacağı üzere, bu maddenin hükümleri, ancak vesikalı kredi üzerinden muamele yapmağa yetkili kılınmış olan mutavassıt bankadan vesaiki aldığı anda, âmir bankanın yapılmış olan ödemelerle kabul veya iştirah muamelelerinin akreditif şartlarına uygun olmadığı iddiasıyla ilgili bulunmaktadır.

Halbuki, âmir banka, üzerlerinden «rezerv tahtında» ödeme yapılmış olan vesaiki aldığı zaman durum böyle olmayacaktır. Zira, mutavassıt banka vesaiki ona gönderirken, sadece bunların akreditif şartlarına uygun olmadığına değil, bu aykırılıklara rağmen, lehara ödemede bulunduğu hususuna da işaret etmiş olmaktadır.

Bu takdirde, âmir banka cephesinden vesaikin uygun olmadığı şeklinde bir iddiada bulunmak bahis konusu olamayacaktır. Zira, bu aykırılıklar kendisine bildirilmiştir ve artık mutavassıt bankanın yaptığı ödemeyi kabul veya red kararını verme durumundadır.

Üstelik, bu kabul veya red kararının normal olarak «sadece alınan vesaikin görünüşlerine göre» âmir bankaca alınması gerekmekte ise de, mezkûr 8 nci maddedeki hükümlerin bu vaziyette tatbiki güç olacaktır. Zira, bankanın olumlu veya olumsuz yönlerden alacağı herhangi bir karar ilk talimatı vermiş olan müşterisi akreditif âmirinin kararının etkisinde bulunacaktır.

Bununla beraber, 8 ci madde hükümlerinin tatbikatının, kanaatımızca bu karara istinad etmesi gerekmektedir. Zira:

— Şayet âmir banka, müşterisi akreditif âmiri ile mutabık olarak, mutavassıt bankanın «şartlı olarak» yaptığı ödemeleri tasdik edecek olursa, vesikalı kredi üzerinden yapılacak müteakip muamelelerde, vesaik evvelce uygun verilmişçesine, akreditif şartları yerine getirilmiş sayılır.

— Öte yandan, şayet âmir banka mutavassıt bankanın aldığı inisiyatifi tasdik etmekten kaçınacak olursa, keyfiyeti, Kaide ve Teamüllerin 8 inci maddesine dayanarak, telgrafla ve sair süratli bir kanaldan bildirmekle mükelleftir. Böylece, âmir banka «rezerv tahtında» yapılmış ödemeler dolayısıyla leh-dara karşı doğmuş olan hukukunu mahfuz tutmuş olur.

Yukarıdaki hususlar âmir bankayı, ne gibi muamele yapılacağına dair mutavassıt bankadan yeni talimat gelinceye kadar, alınan vesaiki muallâkta tutmağa mecbur etmektedir.

Gerçekten, şurası inkâr edilemez ki, şayet vesaik, önceden belirtilen şartlara aykırılığı dolayısıyla amir banka ve müşterisi akreditif amiri tarafından kabul edilmemiş bulunuyorsa, satıcı yani akreditif lehtar ve akreditif meblâğını «rezerv tahtında» ödemiş olan mutavassıt banka, bunların olduğu gibi muhafaza edileceklerine emin olabilmelidirler. Böylece, onların neticede malları elden çıkarma imkânından istifade etmeleri sağlanmış olacaktır.

Aksine bir hal çaresi vesikalı kredinin esas fonksiyonuna aykırı düşer. Zira, vesikalı krediye ticarî bir akit imzalamış olan iki tarafın bu akdi dürüst şekilde tamamlamalarını emniyet altına alan bir vasıttan başka bir şey denilemezse de, talep edilen vesaikin uygun olmaması halinde, satıcının, satış bedelini almadan, alıcının vesaiki eline geçirerek hükümlerinden istifade etmesi riskiyle karşı karşıya getirilemeyeceği hususu da açıktır.

Yukarıda bahsettiğimiz hallerin tatbikatının, bankaların kendi aralarındaki münasebetlerde amir bankanın, mutavassıt bankaca «rezerv tahtında» ödenmiş olan vesaiki kabul veya red etme kararını bildirme mecburiyetinin «makul bir mehil» zarfında yerine getirilmesi meselesi olmasa, herhangi bir problem çıkarmaması gerekirdi.

Belirttiğimiz gibi, bu kararın sadece amir bankanın tek taraflı hareketiyle alınması mümkün değildir. Bilâkis amir bankanın kararını, vesikalı kredinin küşadına amil olan ticarî muamelede başlıca ilgili tarafla, müşterisi akreditif amiri ile mutabakat halinde olması elzemdir.

Halbuki tecrübeler göstermiştir ki, akreditif amiri bu kararın alınması yolunda ekseriya fazla enerjik davranmamaktadır. Bu da gerek amir banka, gerekse mutavassıt banka için bir takım mahzurlar doğurmaktadır. Amir banka, mutavassıt bankaca sıkıştırıldığı cihetle; onun «şartlı ödemesi» ni kabul veya reddetme hususunda acele bir karar alamamakta; mutavassıt banka ile lehtar ise, amir banka nezdinde «muallâkta» tutulan vesaik mevzuu malların emniyete alınması için tedbirler almak suretiyle durumlarını sağlamlaştırmak imkânına sahip olamamaktadırlar.

İşte bu mahzurları bertaraf edebilmek maksadıyla, bir vesikalı kredi

hükümlerinden «rezerv tahtında» istifade eden bazı bankalar vesaiki amir bankalara aşağıdaki şekilde yollamayı itiyat edinmeğe başlamışlardır:

— Ya amir banka nezdinde teşebbüse geçerek, yaptıkları ödemeler akreditif şartlarına uygunmuş gibi hareket etmek;

— Ya da, «rezerv tahtında» yapılan ödemelerin sebeplerini bildirmek; bunun için de vesaikin refakat mektubuna bir madde ekleyerek maddede bir müddet tesbit etmek ve bu müddet zarfında lehdarın herhangi bir itirazı vaki olmamışsa, yapılmış rezervleri kaldırmağa kendilerini selâhiyetli addettiklerini ve dolayısıyla yaptıkları ödemelerin böylece kat'ileşmiş sayılacağını belirtmek.

Kanaatımızca yukarıdaki her iki usul de tenkid edilebilir mahiyettedir, Şöyle ki;

— Birinci şık, amir banka tarafından kendisine verilen tavassut yetkisine göre hareket eden mutavassıt bankanın mükellefiyetlerine aykırı düşmektedir. Mutavassıt banka uhdesine vekâleten verilen bu yetki dahilinde hareket etmek istiyorsa, vesaiki tetkik ettiği sırada rastladığı aykırılıkları ve leh-tara yaptığı şartlı ödemeleri bildirmek onun vazifesidir.

— İkincisi de, amir bankaya, gerçek bir ultimatom şeklinde empoze edilmiş olan karar alma ehlidir. Böylece, mutavassıt banka ile lehdar arasındaki «şartlı» bir muamelenin realize edilebilmesi için akreditif amirinin önceden rızası alınmamış olmaktadır. Bu sebeple, amir bankaya ve akreditif amirine, katılmadıkları bir anlaşma şartları tek taraflı olarak empoze edilemeyeceği ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki, tesbit olunan mehil, mesele üzerinde müessir bir karar alabilmek için lüzumlu zaman bakımından kısa veya uzun düşebilir.

Bankalar bu muamelelerden doğan problemlerin farkındadırlar ve işte bu sebepten, içlerinden bazıları, tek hal çaresinin, vesikalı kredilere dair yeknesak kaide ve teamüller'in 8 inci maddesinin, değiştirilmesi istikâmetinde olup olmayacağını araştırmaktadırlar. Onların fikrine göre, maddeye bir paragraf eklenmeli, bir mehil tesbit edilmeli ve amir bankadan bu mehil zarfında, «rezerv tahtında» ödenmiş olan vesaiki kabul veya red yolunda bir karara varması istenmeli; bu sürenin sonunda ise, mutavassıt bankanın yaptığı şartlı ödemenin amir banka tarafından otomatik olarak kabul edilmiş addedileceği belirtilmelidir.

Kanaatımızca, 8 inci maddede böyle bir tadilat yapılması yersiz olacaktır. Zira Kaide ve Teamüller, verilmiş bir tavassut görevinin yanlış şekilde yerine getirilmiş olması dolayısıyla zuhur eden müşkülâtı halletmek gayesiyle vazedilmemiş olduğu gibi; vesikalı krediler tatbikatını ilgilendiren bütün müphem noktaları aydınlatacak mahiyette de değildir.

Binaenaleyh, vesikalı krediler mefhumu hududunu aşarak yapılan bu kabil muameleler için, amir bankadan tamamıyla kendi ihtiyarında değil de, müşterisi akreditif amirinin az çok süratli şekilde varacağı kat'i karara vabeste olacak bir mutabakat elde edebilme yolunda «makul müddet» in belirli bir tarzda sınırlandırılması düşünülemez.

Gerçekten, sonuç olarak biz, bir mutavassıt banka tarafından «rezerv tahtında» ödenmiş olan vesaikin postalanmasının, mutavassıt bankanın amir banka ile mevcut münasebetlerine uygun olarak, vesikalı kredi çerçevesi dahilinde bir nevi tahsile gönderme mahiyetinde olması gerekeceği kanaatına varıyoruz. Böylece, amir banka mutavassıt bankanın vesaik refakat mektubunda aksine bir talimat mevcut değilse, aşağıdaki hususlara uymak zorunda kalacaktır:

— Bir taraftan, ticarî vesaikin tahsiline dair beynelmilel teamüllere göre, vazifesinin bir icabı olarak, vesaik bedelini borçludan tahsil etmek ve vesaikin akibetinden, muhabirinin en süratli şekilde haberdar edilmesini sağlamak;

— Öte yandan, vesaiki «akıbeti» belli olduktan sonra ise, Kaide ve Teamüllerin 8 inci maddesinde belirtilmiş olan hükümlere tamamıyla uygun şekilde hareket etmek.

Bu mevzuda değişik bir tefsire gitmenin vesaik mukabili ticarî muamelelerin emniyetini zedeliyeceği muhakkaktır.

Çevirenin Notu:

Makalede mevcut bir dip notunda Fransa'da Banka Tekniği ve Tatbikatı Komisyonunca, bankalara, «rezerv tahtında» veya kefâlet mektubu mukabilinde yaptıkları ödemelerde, vesaik refakat mektuplarına aşağıda gösterilen ibarenin eklenmesinin tavsiye olunduğu anlaşılmaktadır:

«İşbu ödeme, aşağıda gösterilen aykırılıklar dolayısıyla, mutabakatınıza vabeste olarak «rezerv tahtında» yapılmış bulunmaktadır;

— (Müşahade olunan aykırılıklar bir bir sayılacak)

«Bu itibarla, acele bir karara varabilmeniz için gerekirse akreditif amiri müşterinizle de temasa geçerek, ya rezervi kaldırmamıza müsaade etmenizi veya bu talebimizi reddettiğinizi bize telgrafla bildirmenizi rica ederiz. Bu takdirde ise, vesaik, talimatımıza intizaren, nezdinizde emrimize amade tutulacaktır.»

Bahis konusu dip notunda, bu formülün, kısa bir müddet zarfında bir karara varılması; yapılan ödemelere bir itiraz olamazsa vakit geçirmeden itiraz olunması, vesaikin hiç bir surette elden çıkarılmaması yolunda yerinde bir ikaz olarak büyük avantaj sağladığı da belirtilmektedir.

BEDELSİZ İTHALAT ve YENİ ESASLARI

Ulvi K. DOĞRUMAN
(T. C. Ziraat Bankası
Karaköy Şubesinde Amir)

Memleketimiz ile yabancı memleketler arasındaki mal mübadeleleri, çok taraflı veya iki taraflı anlaşmalar hükümleri ve Dış Ticaret Rejimi hakkındaki kararlarla bu kararlara istinaden Ticaret Bakanlığı tarafından yayınlanacak yönetmelik, sirküler ve ilgili mercilerce verilecek talimat esasları dahilinde, mal mübadelelerine ait dövizlerle ilgili hususlar ise, Türk Parası Kıymetini Koruma hakkında 1567 sayılı kanunun 6258 sayılı kanunla değişik 1 inci maddesine istinaden Bakanlar Kurulunca ittihaz olunan kararlar ve bu kararları yürütme yetkisine sahip Maliye Bakanlığı tebliğleri hükümleri çerçevesinde cereyan etmektedir.

Periodik bir sistemle yürütülmekte olan dış ticaretimiz «İthalat» ve «İhracat» olmak üzere iki ana kanattan müteşekkildir. Bu kanatlardan birincisini teşkil eden ithalât, döviz yönünden tabii olduğu Türk Parası Kıymetini Koruma hakkındaki karar ve bu karara ilişkin tebliğlerde, ithâl edilecek mal, eşya, makina ve vasıtalar için döviz tahsis edilip edilmediğine göre «İthalât» ve «Bedelsiz İthalât» isimleriyle bir ayırma tâbi tutulmuştur.

Bedelsiz ithalâta ait şekil ve şartlar 2 Nisan 1969 tarih ve 13164 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Seri III, No. 7 tebliğ ile yeniden düzenlenerek, bazı imkân ve kolaylıklar da getirilmiştir. Bu itibarla, bedelsiz ithalâttaki bu yeni imkân ve kolaylıkları topluca gözden geçirmek faydalı olacaktır:

Bedelsiz ithâl nedir?

Bedelsiz ithâl, ithalât bedelleri, dışarda elde edilen ve getirilmesi mecburî olmayan döviz gelirlerinden yapılan tasarruflarla tediye edilen ve karşılığında memlekettten döviz transferi yapılmıyan bir ithâl şeklidir.

Bedelsiz ithâl rejiminde, Türkiye'de mukim gerçek ve tüzel kişiler ile Türkiye'de çalışan yabancı ortaklık, kurum ve müteahhitlikler ve yabancı sermayenin katılmasıyla kurulan ortaklıklar ve yabancı kişiler yararlanabilirler.

Burada, sadece Türkiye'de mukim gerçek kişilerin bedelsiz ithâl rejiminden yararlanabilme şekil ve şartlarından bahsederek konuyu dağıtmamaya çalışacağız.

Türk Parası Kıymetini Koruma hakkındaki mevzuat yönünden; Türki-

ye'de ikâmetgâh sahibi gerçek kişiler Türkiye'de mukim sayılırlar.

İkametgâhın tâyininde Türk Medenî Kanunu ile Türk Ticaret Kanununun ikâmetgâhın tâyinine ilişkin hükümleri uygulanır.

Bu hükümler muvacehesinde;

a) Türkiye'de ve Türk tabiiyetinde bulunan gerçek kişiler aksi sabit olmadıkça Türkiye'de mukim sayılırlar.

b) Yurt dışında bulunan Türk tabiiyetindeki gerçek kişilerden;

1 — Dış teşkilâtımız mensupları ile Türkiye'de mukim gerçek ve tüzel kişilerin hariçteki şube, büro ve temsilciliklerinde çalışan memur ve hizmetliler,

2 — Geçici görev, tetkik, staj, öğrenim veya öğretim, turizm ve tedavi gibi geçici sürelerle hariçte bulunanlar,

3 — Hariçte bir işverene bağlı olarak ve münhasıran fikrî ve bedeni mesai karşılığı ücret almak suretiyle çalışanlar; aksi sabit olmadıkça Türkiye'de mukim sayılırlar.

Hariçte müstakil olarak veya müştereken bir işyeri açmak suretiyle faaliyette bulunan Türk tabiiyetindeki şahıslar Türk Parası Kıymetini Koruma hakkındaki mevzuat bakımından hariçte mukim sayılırlarsa da, bunların da Türkiye'de mukim şahıslar gibi bedelsiz ithalâtta yararlanabilecekleri tebliğde geçen ifadelerden anlaşılmaktadır.

BÖLÜM — I

MAL, EŞYA VE MAKİNA İTHALİ

Genel Kaide: Bedelsiz ithalât rejimine göre, ithâl edilecek mal, eşya ve makinaların yolcu beraberinde getirilmesi lâzımdır. Beraberlerinde getirilmemiş olmakla beraber yurda giriş sırasında gümrük idarelerine ayrı bir ulaştırma aracı ile geldiğini veya gelmekte olduğunu bildirip pasaporta yazdırılan mal, eşya ve makinalar yolcu beraberinde getirilmiş addolunur. Ancak, yolcu beraberinde mal, eşya ve makinaların ilgilinin kesin dönüşünden *en çok iki ay* önce veya kesin dönüş tarihinden itibaren *en geç altı ay* içinde gümrüklere getirilmesi gerekir.

İzinler: Bedelsiz ithâl rejimine göre yolcu beraberinde getirilecek mal, eşya ve makinaların yurda ithâline;

I — Gümrük İdarelerince,

II — Merkez Bankası Şubelerince,
izin verilir.

1 — Gümrük İdarelerince Verilecek İzinler

A — Genel İzinler :

1) Zat ve aile ihtiyaçlarında kullanılmak üzere yurt dışından gönderilen mal, eşya ve makinaların FOB değeri 500 lirayı geçmeyenlerin (motorlu bisiklet ve motosiklet hariç),

2) Türkiye'ye gelen yolcuların ticarî maksatlar dışında kendilerinin veya ailelerinin ihtiyacı için veya meslekî faaliyetlerinde kullanılmak üzere beraberlerinde getirdikleri; gümrük vergisine tabi mal, eşya ve makinalardan FOB değeri 1.000 lirayı geçmeyenlerin (meslekî faaliyetleri ilgili kısmı 500 lirayı geçmemek ve motosiklet ve motorlu bisiklet hariç olmak kaydıyla),

3) Türk deniz, hava, kara ulaştırma araçları personelinin takvim yılı itibariyle bir defa olmak üzere gümrük vergisine tabi mal, eşya ve makinalarından FOB değeri 3.000 lirayı geçmeyenlerin,

4) Yurt dışında, turizm, tedavi veya ticarî maksatlar dışında sürekli olarak en az iki ay kalan ve fakat oturma süreleri bir yılı doldurmamış olanlardan yurda kati olarak dönenlerin FOB değeri 3.000 lirayı geçmeyen zat ve aile ihtiyaçlarında kullanılması mutata eşyalarının,

ithaline gümrük idarelerince izin verilir.

Ancak, turizm (hac dahil) veya tedavi (refakatçı dahil) maksadiyle kendilerine döviz tahsis edilenler 1 ve 2 nci fıkrada yazılı haddi yararlanamayacakları gibi, bunlar ve ticarî seyahat maksadiyle kendilerine döviz tahsis edilenler ile öğrenciler ve 4 ncü fıkra şümulüne girenler, gümrük vergisine tabi olmıyan kürk manto ve kürkten mamul sair giyim eşyalarını ithâl edemezler.

B — Özel İzinler :

1) Cumhurbaşkanının kendisi ve ikâmetgâhı için getirilen eşyanın,

2) Yolcuların, kendilerinden önce veya sonra getirilen kullanılmış zat eşyasının,

3) Şahsî madalya ve nişanlar ve yabancı memleketlerdeki bilim, sergi ve yarışma kurullarınca verilmiş ödül ve hatıralar ile Türkiye'de yapılan yarışmalarda ödül olarak verilmek üzere gönderilen eşyanın,

4) Bir yıldan az olmamak üzere yurt dışında bulunanlardan Türkiye'ye kesin olarak döndüklerini bildirenlerin zat ve aile ihtiyaçlarında kullanılması mutata eşyalarının (motosiklet ve motorlu bisikletlerin modelleri ithâl tarihine göre 5 yıldan eski olamaz),

5) Türkiye'de oturan bir Türkle evlenerek; aslı ikametgâhını terkedip yurda gelen hariçte mukim Türk veya yabancı geline ait cihaz eşyasının,

6) Türkiye'de oturan veya Türkiye'ye dönen kanunî mirasçılara, veraset ilâmı ile aynen intikâl eden zat ve ev eşyasından veraset ve intikâl vergisi beyannamesinde kayıtlı olanların (vergiden muaf olanlar için beyanname aranmaz.),

7) Mezarlıklara ve millî abidelere konmak üzere getirilen veya gönderilen çelenk, vazo, sair kaplar, tabut ve saire ile şahıslara ait işlem görmüş defter, evrak ve belgelerin,

ithâline gümrük idarelerince izin verilir.

4 ve 5 inci fıkralarda yazılı olanların yolcu beraberî getirdikleri veya gelmiş ve gelecek olan eşyalarının ithâlinde, gümrük idarelerince ilgililerin sosyal durumları göz önünde tutulur.

1, 2, 3, 5, 6, ve 7 nci fıkralarda yazılı olanların getirecekleri bu eşyalar 5383 sayılı Gümrük Kanununun 19 uncu maddesi gereğince gümrük vergisinden de muaf tutulurlar.

4 üncü fıkrada yazılı olanların getirecekleri ev eşyalarının (vasıtalar hariç) gümrük vergisinden muaf tutulmaları, bunların yurt dışında iki yıl oturmuş olmaları şartına bağlıdır.

Ancak, iki yıl oturmaksızın zorlayıcı sebepler dolayısıyla dönenlerin ev eşyaları da muafiyetten faydalandırılır.

2 — Merkez Bankası Şubelerince Verilecek İzinler

İki yıldan az olmamak üzere yurt dışında devamlı olarak (yurda izinli gelişler devamlılığı hâle getirmez) çalışan işçilerle serbest meslek erbabının yurda kesin dönüşlerinde Gümrük Kanununa göre yolcu beraberî olarak getirecekleri, müracaat sırasında yürürlükte bulunan *veya bir önceki ithâl listelerine dahil ve toplam FOB değeri 12.000 lirayı geçmiyen* mesleki faaliyetleriyle ilgili makina, cihaz ve aletlerin bedelsiz ithaline Merkez Bankası Şubelerince izin verilir.

Yurt dışında iki yıldan fazla çalışılan her ay için yukarıda belirtilen limite 500 liralık ilâve yapılır. Fazla çalışılan günler hesaplamada tam ay olarak nazara alınır.

Ancak, ithâl edilecek makina, âlet ve cihazın gümrük tarife ve istatistik numaralarının ithâl listelerinde yazılı olması lâzımdır. Gümrük tarife ve istatistik numaraları listelerde yazılı olduğu halde karşılarında «gövde ve şasi hariç» veya «bir kısım parçaları hariç» gibi kayıtlar bulunan makina, âlet ve cihazların *komple* olarak ithâline izin verilebilir.

Yurt dışında öğrenim yapan ve Millî Eğitim Bakanlığınca dövizli (resmî, özel) veya dövizsiz öğrenciliği kabul edilenlerden *öğrenimlerini bitirmiş*

olanlar bu kısmın tatbikatında, yurt dışında iken iki yıl çalışmış addolunurlar.

Son tebliğ ile mal, eşya ve makinalarla ilgili olarak bedelsiz ithâl rejimine getirilen yenilik; ithâl edilecek makina, âlet ve cihazların FOB değerinin 10.000 liradan 12.000 liraya yükseltilmesi, 12.000 liralık bu kontenjane yurt dışında çalışılan her ay için 500 liralık ilâvenin kabulü, ithâl sırasında yürürlükte bulunan ithâl kotalarından başka, bir önceki ithâl listelerinde yazılı olanlarında ithaline izin verilmesi, getirilecek, âlet ve cihazların ithâl listelerinde yazılı olduğu şekilde değil de komple olarak ithâline müsaade olunması ve yurt dışında öğrenimlerini tamamlayan öğrencilerin de makina, âlet ve cihaz ithâline ait 12.000 liralık kontenjandan yararlandırılması hususlarıdır.

BÖLÜM — II OTOMOBİL İTHÂLİ

Bedelsiz ithâl rejiminde yapılan değişikliklerin globâl ağırlığı otomobil ithâline ait bölümde toplanmaktadır. Rejimin ana hatlarını ve değişikliklerin neler olduğunu belirtmeden evvel bu rejime göre ithâl edilebilecek otomobilin tarifini yapmak uygun olur.

Tebliğin 8 inci maddesinde otomobil; «yapılışları itibariyle şoförden başka, oturmaları şartıyla en çok yedi yolcu alabilen ve insan taşımak için imâl edilmiş motorlu kara vasıtalarıdır.» şeklinde tarif edilmiştir.

Bu itibarla, bu tarif dışında kalan, kamyon, kamyonet, otobüs, minübüs ve bunların benzerlerinin bedelsiz ithâl yolu ile yurda sokulması mümkün bulunmamaktadır.

Genel Kaide: Yurt dışında devamlı olarak bir yıl veya daha fazla bulunarak (yurda görevli ve izinli olarak geçici gelişler devamlılığa hâle getirmez) döviz geliri elde etmiş olanlardan yurda kati olarak döndüklerini bildirenlere ait olup, Türkiye'ye getirilmesi mecburî olmayan dövizlerle satın alınan ve ilgilinin dönüş tarihinden itibaren *en az altı ay önce yurt dışında yetkili resmî mercilerde adlarına kaydedilen ve bu sürece hariçte otomobil kullanma ehliyeti ile devamlı olarak kullandığı tevsiik edilen bir adet otomobilin bedelsiz olarak ithâline izin vermeğe Merkez Bankası yetkilidir.*

İthâl müsaadesi tarihinden itibaren üç yıl geçmedikçe yeni bir otomobil ithâli için müracaat hakkı doğmaz.

İthâl konusu otomobilin modelinin yurt dışındaki yetkili mercilerce ithâl talebinde bulunan kişi adına trafiğe kaydedildiği tarihten (model ve kayıt yılı dahil) üç yıldan eski olmaması ve net ağırlığının da (araçtan ayrılması kabil olan parçalar hariç) 1.600.— kilogramı geçmemesi şarttır.

Ancak, miras yolu ile aynen intikâl eden otomobillerde ağırlık şartı nazara alınmaz.

Otomobil ithâl müsaadesi verilen kişilere, diledikleri takdirde otomobilleri ile birlikte getirilmesi kaydıyla *münhasıran eşya naklinde* kullanılmaya mahsus iki tekerlekli otomobil römorku ithâl müsaadesi de verilir.

Turizm (hac dahil), tedavi (refakatçı dahil) veya ticarî seyahat maksatlarıyla yurt dışında bulunanlar ile öğrenciler ve Türkiye'den kendilerine öğrenci baremi seviyesinde döviz gönderilen kimseler veya Türk Parası Kıymetini Koruma hakkındaki mevzuata istinaden kendilerine takdirene veya ailevi veya sair iş seyahatleri sebebiyle tahsis edilen dövizlerle yurt dışına çıkanlar otomobil ithâl edemezler.

Otomobil ithâline ait olarak bedelsiz ithâl rejiminde yapılan değişikliklerden ilki; yurt dışında devamlı olarak bir yıl kalanlara da ithâl izninin verilmesidir. (Eski rejimde bir yıldan fazla bulunanlar şeklinde idi). Ayrıca, yurda görevli veya izinli olarak geçici gelişlerin devamlılığı bozmıyacağı, otomobilin yurt dışında döviz geliri elde etmiş olanlar tarafından ve Türkiye'ye getirilmesi mecburi olmıyan dövizlerle satın alınmış bulunduğunun beyan ve bazı hallerde tevsiki mecburiyeti, Türk Parası Kıymetini Koruma hakkındaki mevzuat hükümlerine istinaden, kendilerine takdirene veya ailevi veya sair iş seyahatleri sebebiyle döviz tahsis edilenlerle Türkiye'den kendilerine öğrenci baremi seviyesinde döviz gönderilenlerin de bu rejimden yararlanarak otomobil ithâl edemeyecekleri hususları, getirilen değişiklikler meyanına dahil bulunmaktadır.

Bir diğer değişiklik de, ithâl edilecek otomobilin modelinin yurt dışındaki yetkili mercilerce *trafiğe kaydedildiği tarihte* üç yıldan eski olmaması şarttır. Eski tebliğde modelle ilgili bu müddet, otomobilin *satın alındığı tarihe* göre hesabedilmekte idi. Ayrıca, yeni tebliğde «model ve kayıt yılı dahil» demek suretiyle müddetin hesabına sarahat verilerek ihtilâf yaratan bir durum da ortadan kaldırılmıştır.

Genel Kaidenin İstisnaları: Tebliğde genel kaidenin bazı istisnalarına da yer verilmiştir.

Bunlar sırasıyla;

a) Bedelsiz ithâl rejimine göre yurda otomobil ithâline hak kazanmış genel kaidede zikri geçen kişilerden yurda kati dönüş tarihlerine nazaran son iki yıl içerisinde yurt dışında adlarına yetkili mercilerde kayıtlı olarak *en az bir yıl* otomobil kullananlar; diledikleri takdirde, altı aydan az kullandıkları veya yurt dışında iken doğrudan doğruya acenta veya fabrikasından yeni olarak satın alacakları ve yolcu beraberi rejimine göre getirecekleri başka bir otomobilin ithâlini isteyebilirler.

Bu kişilerin, iki yıl içerisinde Türkiye'ye geçici olarak gelmeleri veya otomobillerini Türkiye'de geçici olarak tutmaları halinde de bir yıllık otomobil kullanma sürelerinde azalma olmaz.

Demek oluyor ki, bu şartları haiz bulunanlar; genel kaidenin «dönüş tarihinden en az altı ay önce adlarına kaydedilen otomobili getirebilirler.» hükmü dışında bırakılarak, son altı ay içinde alacakları başka bir otomobili ve hattâ acente veya fabrikasından alacakları yeni bir otomobili getirme imkânına sahip olmaktadırlar.

b) Yine genel kaidede zikredilen kişilerin, yurda kati dönüşlerinden önce son bir yıl içinde Türkiye'ye geçici olarak gelmeleri veya otomobillerini Türkiye'de geçici olarak tutmaları halinde, son bir yıl içerisinde otomobillerini yurt dışında en az altı ay kullanmış olmaları kaydiyle ithâl talepleri is'af olunur.

Genel Kaidelerde «dönüş tarihinden en az altı ay önce yurt dışında yetkili resmî mercilerde adlarına kaydedilen ve *bu sürece hariçte* otomobil kullanma ehliyeti ile *devamlı olarak kullandığı* tevsik edilen» hükmü mevcuttur. Bu hükmün açık ifadesi, *dönüş tarihinden önceki son altı ay* devamlı olarak yurt dışında kullanma anlamındadır. Şu halde, durumları (b) fıkrasında belirtilen şekle uygun olanlar, dönüş tarihinden önceki son altı ay zarfında değil de, her hangi bir zaman yurt dışında en az altı ay otomobil kullanmış olmaları şartıyla, bu otomobillerini ithâl etme hakkına sahip bulunacaklardır.

c) İlgili kanun, karar veya tebliğ hükümlerine göre geçici olarak herhangi bir görevle yurt dışına gidenlerden Türkiye veya yabancı memleketlerden alınmış muteber otomobil kullanma ehliyetine sahip olanlara (kendisinin yoksa eşi, çocukları veya bakmakla yükümlü olduğu kimselerden birinin de ehliyete sahip olması kabul edilir.); Merkez Bankasına müracaat tarihleri itibarıyla son 24 aylık dönemde elde ettikleri döviz gelirlerinden yurt dışında kaldıkları sürece bu döviz gelirinin yarısından az olamamak üzere beyan edilecek geçim gideri indirildikten sonra bulunacak miktar 1.000.— dolar veya muadili döviz geçtiği takdirde, ilgilinin Merkez Bankasına müracaatına tekkaddüm eden son 24 ay içinde yaptığı her seyahatten dönüşte tasarruf etmiş olduğu döviz, Türkiye'deki yetkili bir banka nezdinde açtırmış olduğu döviz çevrilebilir Türk Lirası mevduat hesabından toplamış olması ve buna dair bu bankadan alacağı belgenin ibrazı şartıyla, Merkez Bankası şubelerince bedeli döviz çevrilebilir Türk lirası mevduat hesabından karşılanmak üzere altı ay vadeli bedelsiz ithâl müsaadesi düzenlenir.

Demek oluyor ki; bu istisnai hükme göre, genel kaidenin; «yurt dışında devamlı olarak bir yıl oturma», «otomobilin, dönüş tarihinden en az altı ay önce satın alınma ve bu müddet devamlı olarak kullanma» ve «yolcu bera-beri» mecburiyetleri, muhtelif fasılalarla geçici olarak herhangi bir görevle yurt dışına gidenlere uygulanmamaktadır.

Yurt dışında görevli olarak bulunulan tek bir seyahat süresince elde edilen döviz gelirinden geçim gideri indirimi yapıldıktan sonra kalan bakiye 1.000.— doları geçtiği takdirde, ilgililere, tasarruflarını Türkiye'deki bir bankada toplamak mecburiyetine tâbi olmaksızın, kendisinin veya eş ve çocukları veya bakmakla yükümlü bulunduğu kimselerden birinin muteber otomobil kullanma ehliyeti olması şartıyla, yurt dışında iken satın alıp yolcu beraberisi rejimine göre getirecekleri FOB bedeli tasarruf edilen miktarı geçmeyen bir adet otomobilin ithâli için Merkez Bankası Şubelerince izin verilebilir.

Bu duruma göre de, genel kaidenin; «yurt dışında devamlı olarak bir yıl oturma» ve «otomobilin dönüş tarihinden en az altı ay önce satın alınma ve bu müddet için devamlı kullanma» mecburiyetleri, bunlara uygulanmamaktadır.

Bunların, ilgili kanun, karar ve tebliğ hükümlerine göre yurt dışında kalma süresi bir yılı (yılın son günü dahil) geçtiği takdirde genel kaide hükümleri uygulanır. (Yıllık izin kullanılması ve yolda geçen süreler hariç)

Müracaat Yeri ve Gümrüğe Bırakma - Müracaat ve İthâlde Süreler:
İthâl konusu otomobilin ilgilinin yurda kesin dönüş tarihinden başlayarak en geç üç ay içerisinde Türk gümrüklerine bırakılması ve gümrüğe bırakılma tarihinden başlayarak en geç iki ay içerisinde Merkez Bankası şubelerine müracaat edilmesi lâzımdır.

İthâl süresi, ithâl müsaadesinin taşıdığı tarihten başlayarak iki aydır.

Eski tebliğde de aynen mevcut bu hususlara son tebliğde «*Sürelerin temdidini*» başlığı ile yeni bir madde ilâve edilerek (madde 14.), gümrüğe bırakma, müracaat ve ithâl sürelerinin temdidine imkân hazırlanmıştır.

Bu temditler Merkez Bankasınca yapılır.

Her üç hal için sürelerin temdidinde genel kaide, süre bitiminden itibaren geçirilen her 15 gün için 500 lira tutarında bir teminatın Hazine lehine yatırılmış olmasıdır.

Yatırılan bu teminatlar Hazineye irat kaydolunarak süreler temdit edilir.

Sürelerin temdidini için müracaat normal (asıl olan) süre bitiminden sonraki ilk 15 gün içinde eksiksiz olarak yapılmışsa alınan teminat irad kaydolunarak ilgiliye iade olunur.

Her üç hal için ayrı ayrı olmak üzere, süreler, hiç bir şekilde altı aydan fazla uzatılamaz.

Maddede, teminat alınmadan temdit verilecek hallere de tesadüf edilmektedir. Sürelerin temdidine dair genel kaidenin istisnalarını teşkil eden bu hususları şöyle sıralayabiliriz.

a) Gümrüklere bırakma sürelerinde:

Otomobili üç ay içerisinde gümrüğe bırakma süresi, bu sürenin bitiminden evvel en az bir ay önce (yolcu beraberli getirilmesi mecburi hallerde kesin olarak yurda dönmeden önce) otomobil sevkedileceği nakil vasıtasına yüklenmek üzere ilgili gümrük idaresine teslim olunması kaydıyla;

1 — Otomobili getiren nakil vasıtasının batması, hasara uğraması veya avarya hallerinde,

2 — Otomobilin getirilmesi veya nakline müessir kaza, yangın, zelzele, su baskını gibi tabii afetler, grev ve lokavt, harp ve abluka hallerinde,

(keyfiyetin Türk Konsoloslüğundan alınacak belgelerle tevsiki şarttır.)

Mücbir sebeplerin ortadan kalktığı tarihten başlayarak, bir aylık bir müddet için, Merkez Bankasınca teminat istenmeksizin uzatılır.

b) Merkez Bankasına müracaat ve ithâl müsaadesini kullanma sürelerinde:

İki aylık Merkez Bankasına müracaat ve iki aylık ithâl müsaadesinin kullanma süresi; ilgilinin maruz kaldığı ağır bir hastalık veya ameliyat sebebiyle bir sağlık kurumuna yatarak tedavi gördüğünü gösterir, tedaviyi yapan sağlık kurumu şefinden veya müdavi doktordan alınacak ve sağlık kurumu başhekimliğine tasdik ettirilecek rapora müsteniden, hastanın hastahaneden taburcu edildiği tarihten itibaren, bir aylık bir müddet için, Merkez Bankasınca teminat istenmeksizin uzatılır.

Bu süreler geçtikten sonra yapılacak ek süre talepleri hakkında sürelerin temdidini ile ilgili genel kaide hükümleri uygulanır.

Tebliğin aynı maddesiyle getirilen bir yenilik de, ithâlê konu otomobilin, gerek getirilişinde sırasında ve gerekse ithâlê ait genel kaidelerde yazılı yurt dışındaki altı aylık asgarî kullanma süresi içinde ziyaa veya tam hasara uğraması sebebiyle sigorta şirketlerinden döviz olarak tahsil edilecek ve Türk Konsoloslüğunca tasdikli belgelerle tevsik olunacak tam hasara tekâbül eden tazminat bedeli karşılığında satın alınacak bir otomobilin, ağırlık ve üç yıllık model tahdidini mahfuz kalmak şartıyla, ithâlê konusu olması gereken otomobil yerine ithâlê edilebilmesi hususudur.

Bu takdirde, yurt dışında altı aylık asgarî kullanma süresi tam hasar halinde tam hasar tarihi ile tazminat bedelinin emre geçtiği süreye bir ay ilâvesi suretiyle bulunacak müddet kadar kısaltılır.

Tam hasara ait sigorta tazminatının ilgiliye yurda dönüşünden bir ay önce veya yurda dönüşünden sonra ödenmesi halinde otomobilin gümrüklere bırakılma süresi ise, tazminatın emre geçtiği tarihten bir ay sonra başlar.

Müşterek Hükümler: Bedelsiz ithâlê yolu ile yurda sokulacak mal, eşya,

makine ve vasıtaların (otomobil dahil) ithâl müsaadesi aile ünitesine göre verilir. Karı koca ve 18 yaşından küçük çocuklar (müracaatçının kanunen bakmakla yükümlü olduğu kişiler dahil) bir aile ünitesi sayılırlar. Bu sebeple aile reisi olan kocanın kesin olarak dönmüş olması kaydıyla ithâl talepleri tetkik edilebilir.

Bununla beraber, kadının, müstakil bir döviz gelirine sahip olması ve pasaport, yabancı memleketteki yetkili mercilerden alınmış trafik belgesi, sigorta primlerinin en az kullanma süresi içinde muntazam ödendiğine dair banka, posta veya sigorta şirketlerince verilmiş makbuzlar, otomobil kullanmaya mahsus ehliyet gibi belgeleri haiz bulunması halinde, koca kati dönmemiş olsa bile, ithâl talebi tetkik edilebilir. Bu takdirde aile reisinin hariçte devamlı olarak ikâmet eden kimselerden olmaması ve Türk Konsolosluğunca tasdikli yazılı muvafakatı ile kendisi tarafından başkaca bir makine, âlet veya otomobil ithâl edilmeyeceğine dair taahhütname alınması suretiyle ithâl müsaadesi verilir.

Eşlerin mahkeme kararı ile ayrı yaşaması hali ve miras yolu ile intikâller, tevsik kaydıyla bu hükmün dışındadır.

1868

ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
BOL İKRAMİYE
SOSYAL HİZMET

**EMNİYET
SANDIĞI**

(Basım: 60305)

KASKO TARİFESİ REVİZYONU

Hayri BAŞER

(Şark Sigorta Genel Müdürü)

Ticaret Bakanlığınca 27.4.1967 tarihinde yürürlüğe konulan motorlu kara nakil vasıtalarına ait kasko tarifesinde % 25 - 30 arasında yapılmış zamların yetersizliği iki yıllık tatbikat döneminde ortalama Türkiye kasko hasar nisbetinin yüzde yüzün üstünde seyretmesiyle sâbit olmuş ve kasko tarifesinin yeniden ele alınması zarurleşmiştir. Tecrübe göstermiştir ki yalnızca tarife zammına gidilmesi umulan neticeye ulaştırmaktan uzaktır. İlk bakışta paradoksal görülen bu sonuç, dikkat edilirse, arabalarını ihtimamla kullananların, yüksek tarife karşısında sigorta yapmaktan vazgeçmeleri eseri bir anti-selection'un verisidir. Türkiye kasko portföyünden iyi rizikolar çıkıp kötü rizikoların yoğunluğu artınca, iyi ve kötü rizikolar arası ödeşmede açık bir dengesizlik husûle gelmiştir. Maalesef muafiyet (franşiz) hadlerinin uygulanmasında, hasar ekspertizlerinin muafiyeti yedirmeye matuf zorlanması da muafiyetleri güdük, (caduc) hâle getirmiş ve bu yüzden ondan umulan fayda heder olmakla kalmayıp karşılık primi alınmadan franşize düşen hasar paylarının da tazmini gibi bir garâbetle karşılaşmıştır.

Kasko tarifesinin yeniden revizyonuna gidilirken, tatbikatın kazandırdığı tecrübe ve derslerden yararlanarak yanlış bir adım atmamak için ilkin yapılacak revizyonda gözetilecek hedefleri ve bu hedeflere varmak için de izlenecek yolları isâbetle seçmek sigortacılığımızın aslı görevidir. Bu açıdan görüşlerimizi aşağıda sırasıyla arz ediyoruz:

1) İlk önce açıkca belirtelim ki ikide bir tarife tezyitleri ne psikolojiktir, ne de doğrudur. Çünkü bir antiselection'dan daha etkili bir diğer antiselection'a geçilmesi mukadderdir. Onun yerine daha âdil ve daha psikolojik tedbirler aramak her halde tercihe değer. Bu meyanda ilk kez hatıra gelen sigorta bedelinin eski seviyesine getirilmesine mahsus prim farkı (prime de recanstitution de la somme assuré) almak esasının kabul edilmesidir. Nitekim

yalnız memleketimizde değil yabancı memleketlerde de, yangın sigortalarında hasarın tazminiyle sigorta bedeli, ödenen tazminat miktarınca eksilir. Sigorta bedelinin önceki miktarına getirilebilmesi için gün hesabıyla munzam bir primin sigortacıya ödenmesi gerekir. Halbuki yangın sigortalarında hasarların aynı rizikoyu, bir sigorta senesi içinde, birden fazla vurması istisna teşkil ettiği halde motorlu araçlardan hasarın yalnız bir defa isabeti istisna sayılabılır. Binaenaleyh «prime de reconstitution» esasının evleviyetle uygulanacağı tipik bir sigorta türü aramak lâzımgelirse ilk defa bulunacak sigorta türü oto kasko sigortaları olmak gerekir. Bu maksatla kasko poliçesi umumî şartlarımızın, «hasardan sonra tarafların durumu» kenar başlıklı 11 inci maddesine, «ödenen tazminat miktarınca sigorta bedeli eksilir» hükmünün eklenmesi âcil ve mübrem bir ihtiyaçtır.

2) Öte yandan, sigorta yıllarına göre, senelik primin % 15 - 35 nisbetleri arasında değişen hasarsızlık indiriminin, tarifemizde her hangi bir (contre - partie) si Türkçe deyimle darası konmamıştır. Hasarsızlığı mükâfatlandırma (bonus) tenzilâtının karşılığı aynı ıskala üzerinden uygulanacak, hasarlılığı cezalandırma (malus) zammı olmak icap eder ki, arada bir denge kurulabilsin ve hasar yapanların yükünü, durmadan hasar yapmıyanlara çek-tirmek adâletsizliği giderilebilsin.

3) Tenzilî muafiyet (franşiz) denilen mutlak bağışıklık yukarıda da kaydedildiği gibi kötüye kullanıldığından ya muafiyet hadlerini taban (asgarî) hadler sayarak ödenecek tazminat miktarları üzerinden % 10 gibi sâbit bir nisbet dairesinde hesaplanarak bulunacak meblâğ tazminattan indirilmeli veya küçük hasarlarda tekerrür adedi (fréquence) ndeki çokluk göz önünde tutularak franşiz payına nisbî olarak düşen primin üç misli bir sürprimle muaflık kaldırılabilirmeli veya her iki tedbir birlikte yürütülmelidir.

4) Ticaret Kanunumuzun 1277 nci maddesi «Sigortadan faydalanan veya sigorta ettiren kimsenin kanunla yasaklanmış ve ahlâka (adâba) aykırı olan filinden doğabilecek bir zarara karşı sigorta yapılamaz» ve 1264 ncü maddesinin 2 nci fıkrası da «bu hükme aykırı mukaveleler batıldır.» demektir. Halbuki kamu nizamını ilgilendiren mezkûr âmir hükme rağmen, trafik nizamlarına aykırı fiillerin sebebiyet verdiği ziya ve hasarlar, kasko poliçelerimizle tazmin edilegelmekte, bu yüzden trafik nizamlarına riayetsizliğin yegâne mâlî müeyyidesi hiçbir tatbik mahalli bulamıyarak hasar tazminleri, riayetsizliklerin âdeta teşvikçisi olmaktadır ki katiyen câiz olmaması gerekir. Bu gayri tabîî durumun bir an önce düzeltilebilmesi için de kasko poliçesi umumî şartlarının «sigorta teminatı dışında kalan haller» (exclussions) e mahsus 3 ncü maddesine (j) fıkrası olarak «trafik nizamlarına aykırı hareketlerin ika ettiği ziya ve hasarlar» ibâresinin eklenmesi kanunca zorunludur.

5) Bilindiği üzere tamir masrafları seneden seneye artan bir trend takip

etmekte ve bilhassa ithâl mallarında bu artış daha da belirli görünmektedir. Tamir masraflarında ağırlık teşkil eden önemli bir kalem de otomobil camları olup genellikle ithâl malıdır ve ahiren yürürlüğe giren 1137 sayılı kanunun 36. maddesiyle ithâl damga resmî % 25'e kadar yükseltilmiştir. Bu sebeple cam hasarlarının da, ancak mukavelede aksine anlaşma olmadıkça teminat dışı kalması ve aksine anlaşmanın da kaza tarife komitesince tesbit edilecek fiyat ve şartlara göre teminata sokulabilmesi ve bu maksatla kasko poliçesi umumî şartlarının 3. ncü maddesi (i) fıkrasının «mukavelede hilâfına şart yoksa cam hasarları ile patlayıcı ve parlayıcı maddeler taşınması sebebiyle husule gelen ziya ve hasarlar» suretinde küçük bir ilâve yapılmış olarak tadili gerekir.

6) Nihayet eski kasko tariflerimizde yaşlı arabalarda, sigorta bedelinden arabanın yaşına göre değişen bir yaşlılık indirimi yapıldı. Yeni tarifede bu indirim usulü terkedilirken yerine bir şey konulmamış; ama yaşlı araçların tamir masrafları yenileme bedelleri üzerinden yeni arabalardakinden farksız olarak tazmin edilegelmiştir. Üstelik yaşlı araçların hasar vericiliği yenilerine kıyasla daha yüksek ve dolayısıyla daha ağır riziko karakterinde olmasına rağmen. Bu açık haksızlık karşısında icap ederdi ki yaşlılıkla orantılı olarak tarife komitesince tesbit edilecek bir prim farkı uygulanabilsin. Muhik ve makul ölçüler içinde alınacak yaşlılık sürprimin artık kasko tarifemizde öngörülmesi sırası, yalnız gelmiş değil geçmiş bile sayılır.

Şayet yukarıda açıklanan tedbirler birlikte nazara alınır ise dozları da oldukça hafifletilebilir ve bu esaslara dayanarak gerçekleştirilecek yeni kasko tarifesi çok daha sıhhatli ve uzun ömürlü olur.

I — GENEL DURUM

Bu ayın ilk haftası sonuna kadar uzatılan Gelir Vergisi ödemeleri, iş hayatında önemli ödeme sıkıntıları yaratmış, Sermaye Piyasası'nda son altı aydır geleceğini tahmin ederek çeşitli uyarılarda bulunmaya çalıştığımız hızlı canlanma, ilgili şirketler tarafından, bu para sıkıntısı zamanına rastlatılmıştır. Nisan sonuna kadar devam edecek olan Kurumlar Vergisi Ödemeleri yüzünden sıkıntı devam etmekte, öte yandan da sermaye piyasasında varlığı tahmin edilen fon arzı çokluğundan faydalanmak isteyen anonim şirketler, hisse senedi ve tahvil ihraçları alanında şiddetli bir yarışmaya girmiş bulunmaktadırlar.

Sermaye Piyasasındaki bu hızlı gelişmeleri geçen yıl içinde çok yakından izlemiş ve yarışın geleceğini de söylemiştik. Şimdi yarışın içindeyiz. Nisan'da bu yarış devam edecek, Mayıs başından itibaren, mevsimlik para darlığı süresinde yavaşlayacaktır. Şartlarda, daha belirli olarak, Sermaye Piyasası'nın denetlenmesi ile ilgili hukuk kuralları ile uygulamalarda değişme olmadığı takdirde, Ekim başındaki seçimden sonra şimdikinden daha yoğun bir yarışma başlayacaktır. Üzülerek tesbit etmek gerekir ki, hisse senetleri ve tahvil satışlarını düzenleyen yürürlükteki Ticaret Kanunu hükümlerinin Sermaye Piyasası'nın geleceği bakımından bu derece aşırı kontrolsüzlük çok zararlı olmuştur. Ekim'den sonra gelecek hisse senetleri ve tahvil satışları içinde, muhakkak başarısızlıklar olacak, diğer deyişle bazı ihraçlar sırasında çıkarılan hisse senetleri ve tahviller satılamayıp elde kalacaktır. İçinde bulunduğumuz günlerde dahi hisse senetleri ve tahvil satışları, 1968 dekenden çok daha zorlaşmıştır. Yerinde bir görüşle hisse senetleri ve tahvil satışlarında ölçülü hareket eden T. Sınıf Kalkınma Bankası'nın garantisizlikle % 13 gibi, şimdiye kadar çıkarılan özel şirket tahvillerinin taşıdığı en yüksek faiz hadisini ve 7 yıl gibi nisbeten kısa bir vadeyi taşıyan Erciyes Biracılık ve Malt Sanayii A.Ş. nin TL. 15.000.000 nominal değer tutarındaki tahvilleri için T. Sınıf Kalkınma Bankası, öncekilerden daha süslü daha büyük bir ilânı 27, 29, 30 Mart ve 6 Nisan tarihli gazetelerde 4 hafta ilân etmek zorunda kalmıştır.

Aynı Bankanın aracılık yaptığı önceki ihraçlarda, çok küçük ve göze zor çarpan tek bir ilân yapılmakta ve ihraç edilen tahviller, bir kaç saat içinde satılmakta idi.

Son yarış hem fon arzını azaltmış, ama daha da önemli olarak bir kısım ihraçlar, hisse senetleri ve tahvil satışları hususunda 1968 de mevcut olan ilgiyi önemli ölçüde azaltmıştır. Sermaye piyasası, güven temeline dayanır. Hükümet, gerçek faaliyet sonuçlarına dayanmayan ve hayal ürünü gelecek faaliyetler ile ilgili «Ümit» ler üzerine bina edilen büyük bir hisse senedi satış kampanyasına müdahalede gerçekten geç kalmıştır.

Bu şekilde toplanan fonları verimli olarak kullanmadan, para toplama kampanyasına devam etmek suretiyle başarı ihtimalini çok azaltan şirket yöneticilerinin başarısızlığı halinde çıkacak gürültü, sermaye piyasasını, ekonomiyi ve bütün bankacılık sistemini sarsacaktır. Para ve Sermaye Piyasalarında halk güveni sarsılmasının ekonomiyi çok pahalıya mal olacağı, Batıdaki çeşitli örneklerle anlaşılmış durumdadır. Gelişmeler, bizde de bir acı tecrübeye yol açma yönündedir. Aşağıda bu konuda alınması gerekli olan tedbirler ve ilgili şirketlerle, çıkarılan hisse senetlerini, tahvilleri satılmayı düşünen yatırımcılar için uygun gördüğümüz davranışlar sıralanacaktır.

Ekonomi, bütünüyle «acil tedbir» ler gerektiren bir döneme girmiş bulunmaktadır. 1968 Ekim'indenberi birikmekte olan enflasyonist baskılar, genel fiat seviyesini kontrolde tutmayı imkânsızlaştıracak ölçülere ulaşmıştır. Son aldığımız haberlere göre, ithalât transferleri için bekleme süreleri 4 aya kadar yükselmiştir. 1969 dış ödemeleri için yaptığımız tahminler, Konsorsiyum'dan en az 150 milyon dolar tutarında yardım ve kredi sağlanmasının şart olduğunu göstermektedir. Ancak, seçim yılının atılgan yatırım projelerine daha yoğun şekilde başlanacağı hususundaki işaretler, bu ihtiyacın 500 milyon civarında olmasını daha büyük bir ihtimâl olarak ortaya çıkarmış bulunmaktadır. İhracat ve işçi dövizleri dışındaki kaynaklardan sağlanması şart olan 500 milyon dolarlık bu döviz ihtiyacına karşılık, bu ay içindeki Konsorsiyum görüşmelerinde, Türkiye'nin 147 milyon dolarlık kredi talebini, ilgili ülkeler, ancak 100 milyon dolar verebilecekleri şeklinde cevaplamışlardır. Hükümetin bu yıl içinde ek olarak, 300 - 400 milyon dolarlık dış ödeme imkânı bulması gerekli olacaktır. Bu günlerin şartları, bunun en çok, 100 - 150 milyon dolarının sağlanabileceğini göstermektedir. Fakat karşılanamayan kısım, ithalâtı azaltacak, iç fiatları yükseltecek, yabancı ülkelere ve milletlerarası kurumlardan gelmeye başlayan devalüasyon taleplerini arttıracaktır. Türk lirası dış değerinin, resmî kura nazaran çok düştüğü dönemlerde her zaman görüldüğü gibi, 1964 tenberi yılda ortalama % 4 gibi bir hızla artmakta olan ihracat, 1968 de ilk defa % 5,4 oranında düşmüştür; devalüasyon geciktiği takdirde, bütün «ihracat seferberliği» propagandaları ve teşvik tedbirlerine rağmen, 1969 da ihracat muhtemelen 1968 seviyesinde kalacaktır. Devalüasyonun yapılması halinde de, 1969 için öngörülen TL. 24 milyarlık yatırım programının iç finansmanı çok güçleşecektir. Daha önce belirttiğimiz gibi, seçim yılında çok temel atılacağından, önümüzdeki ay ve yıllarda, başlatılan yatırımların tahmin edilen bitme sürelerinin ve ilk maliyet tah-

minlerinin 4 - 5 katile gerçekleştirilmeleri olayı ile karşılaşılacaktır.

Tahmin ettiğimiz bu gelişmeler, size hiç yabancı gelmiyor, değil mi? Haklısınız. 1954 - 1958 yüksek enflasyon, yüksek sayıda temel atma ve yoğun şekilde dış borçlanma dönemi üzerinden çok uzun zaman geçmemiştir. Ekim başında kazanacak siyasî parti iktidarı, ekonomiyi bir çıkmazın içinde bulacak ve seçmene hoş gelmeyen ekonomik istikrar tedbirlerini almak zorunda kalacaktır. Tarih, ne çabuk tekerrür ediyor?

Özetle, 1969 yılı, bütün cephelerle bir sıkıntılar yılı olacağı hususundaki delillerle, ilk çeyreğini tamamlamış bulunuyor. Ekonomik faaliyetin temeli olan geleceğe güven duygusu, para piyasasında beliren enflasyonist baskılar, sermaye piyasasındaki denetim - dışı hisse ihraçları ile sarsılırken, milletlerarası ticaretin temeli olan ekonomiler - arası güven de, Türk Ekonomisi bakımından, dış ödeme güçlüklerinin artması ile sarsılmaktadır.

Fiatlar:

1969 un ilk üç aylık döneminden sonra, bu yılın bir enflasyon yılı olacağı artık anlaşılmalıdır. Son altı aydır fiat seviyesi üzerindeki çeşitli baskılar ve bu gelişmelere göre alınması gerekli tedbirleri belirtmeye çalıştık. Ancak, Hükümetteki aşırı iyimserlik bu alanda tedbir alınmasını önlediği gibi, baskıları arttırıcı yönde tedbirlerle fiat seviyesini daha da yükseltmek yönünde etkili olmuştur. Bu konudaki iyimserlik, toptan eşya ve geçinme indekslerinin, ekonomide ortaya çıkan fiat hareketlerini çok geriden izlemesinden doğmaktadır. İndekslerin, bu açıdan düzeltilmesi gereklidir. Ancak, alınacak enflasyonu kısıtlayıcı tedbirler için kullanılacak başka göstergeler vardır ve bunlardan yararlanılmalıdır.

İstanbul Ticaret Odası toptan eşya fiyatları genel indeksi, 1969 Mart sonunda, geçen yılın aynı ayı sonuna nazaran ancak % 7 yükselmiştir. Aynı dönemde İstanbul Geçinme indeksi ancak % 5,3 artmıştır. Ama, aynı dönemdeki altın külçe fiyatındaki artış, % 38 dir. Perekende fiatlar üzerinde yapılabilecek küçük bir anket, aynı dönemde, bu sonuncu oranın çok üstünde, ortalama fiat artışlarına ulaşabilecektir. Bir süre önce bir günlük gazete tarafından yapılan sınırlı bir sondaj, bu sonuncu orandan yüksek olan ortalama fiat artışlarına ulaşmıştır.

Tüccar ve Sanayiciler Derneği'nin son piyasa durumu raporuna göre, fiat artışları, toptan eşya fiyatlarına da son derecede yüksek oranlarda geçmeye başlamıştır. 1969 yılının ilk üç ayındaki fiat artışları, çeşitli eşya gruplarına göre % 2 - 55 arasında değişmektedir. İthâl edilen ham madde ve mamüllerde, demir ve çelikte, plâstik ham maddelerinde oranlar % 15'in üstünde bulunmaktadır. Bu temel mallardaki yüksek oranların çok yakında bütün fiyatları etkileyeceği ve perakende fiatların daha yüksek oranlarda arta-

cağı muhakkak gibidir. Bu tür sondajları yaparak, sonuçlarını, araştırmacıların ve kamu oyunun faydasına sunan dernekler dahi varken, aynı şeyi Hükûmetin geniş imkânlarla yapmaması, hayretle karşılanmalıdır.

Bu bakımdan, Mart 1969 sayısında yaptığımız tahminler gerçekleşmiş bulunmaktadır:

«Ekonominin içinde bulunduğu sıkıntılar, 1969 içinde. TL. 24 milyara ulaşan bir yatırım programının harcamaları başlayınca, birdenbire boşanan bir zemberek gibi fiat sıçramaları yaratacaktır. Fiat artışları indekslerin gösterdiği seviyededir, diye bu bakımdan fazla atılğan hareket etmemelidir. İndeksler aşağıda tutulmuştur. Ama, ne pahasına? Bir süre devlet harcamalarının, bir süre de liberasyon ithalât transferlerinin durdurulması ve banknot hacminin baskıda tutulması pahasına. Bu baskıları biraz hafifletmek, son derece hızlı fiat artışlarına sebep olacaktır.»

Hentüz yatırım harcamaları iyice hızlanmamıştır. Haziran'dan itibaren mevsimlik olarak, seviyesi düşecek olan ekonomik faaliyetin fiatlar üzerindeki baskıyı biraz hafifletmesi beklenmelidir. Ancak belki de mevsimlik daralma yüzünden ortaya çıkacak baskı karşısında, hızlanacak yatırım harcamalarının fiatları arttırıcı etkisi daha güçlü olacaktır. 1968 den önceki her yılın Haziran ayında düşen toptan eşya fiatları indeksi 1968 Haziran'ında çok az artmıştır. 1969 Haziran'ındaki artışı, daha yüksek olacaktır.

1969'un bir hızlı fiat artışları yılı olacağından şüphemiz kalmamıştır. Daha önce belirttiğimiz gibi, 1969 Devlet Bütçesi, enflasyonist bir bütçedir. Açık miktarı TL. 4 milyara ulaşabilecek seviyededir. 1968 bütçesi fiili sonuçları, enflasyonist olmuştur. 1968 fiili gelir tahsilâtı, tahmin edilenden TL. 1 milyarın üstünde daha azdır. Gider bütçesi hakkındaki gerçekleşme rakamı henüz elimize geçmemiştir. Ancak, elimizdeki 1968 malî yılının 11 aylık dönemine ait gider rakamları, bütçe tahmininin % 79'u oranındaki ödeneğin, verile emirlerine bağlanmış (fiilen harcanmış veya harcanabilir hale gelmiş) olduğunu göstermektedir. Ek ve olağanüstü ödeneklerle 1968 bütçe giderleri toplamı TL. 23,5 milyara yakın olduğu için, yıl sonunda ödeneklerde yapılan kesintilerle fiili giderler TL. 22,5 milyar civarında gerçekleşse bile, tesbit edilmiş olan TL. 20,7 milyarlık gelirle karşılaştırıldığında, 1968 fiili açığı TL. 2 milyara ulaşmış bulunacaktır. Sonunda, Maliye Bakanlığı tarafından yayınlanacak rakamlar, açığı çok daha az gösterebilir. Fakat, fiili durum, yukarıdaki gibidir. Bu durumda, 1968 Malî yıl başında, 1968 malî yılı devlet bütçesinin en az iki milyar liralık açık vereceği hususundaki tahminimiz de gerçekleşmek üzeredir. Nitekim, devlet bütçesinden ödenecek yurt-îçi devlet borçları, 1968'in ilk altı ayında, bir milyar liraya yakın bir artış göstermiştir.

1969 yılı bütçesi de son iki sayımızda belirtmeye çalıştığımız gibi enflasyonisttir. Bu bütçe, gösterildiğinden çok daha yüksek bir açıkla kapana-

caktır. 1969 Bütçe Kanunu ile, ancak dikkatle incelendiği takdirde göze çarpacak, önemli bir enflasyonist kapı daha açılmıştır. Merkez Bankası Kanunu ile, Hazine'nin Merkez Bankasından alabileceği avans miktarı, genel bütçe ödenekleri toplamının % 10'u seviyesinde tesbit edilmiş iken, Bütçe Kanunu ile bu oran % 12' ye yükseltilmiş; yeni hazırlanmış olan T.C. Merkez Bankası kanun tasarısında da % 15 oranı öngörülmüştür.

Hükûmetin 1969 da açık finansman yollarını zorlayacağı anlaşılmaktadır. Fakat, daha önce denenmiş, tehlikeli sonuçları hakkında acı tecrübeleri çekilmiş bir yolun açılmakta olması endişe vericidir. Bu yol, bir yandan enflasyonist bir bütçenin harcama imkânları genişletilirken, öte yandan kredi enflasyonunun da başlatılması demektir.

Hazineye kısa vâdeli Merkez Bankası avanslarının, Devlet Bütçesi gider toplamına bir oranla bağlanması, aslında, kötüye kullanılması çok kolay ve enflasyona çok açık olduğundan iyi bir yol değildir. Merkez Bankası'nın Hazineye vereceği avansların, Merkez Bankası imkânlarına bağlanması gereklidir. Bütçe gider toplamına bağlandığı takdirde, bütçe gider toplamı ne kadar yüksek tahmin edilirse, Hükûmetin açık finansman, diğer deyişle kolay para sağlama imkânları o kadar artmaktadır. 1955 ten önce bu tür avanslar, Merkez Bankası'nın sermaye ve ihtiyatlar toplamına oranlı iken, o yıl içinde çıkarılan bir kanunla avanslar bütçe giderleri toplamına bağlanmış ve oran % 15 olarak tesbit edilmiştir. Yeni hazırlanmış olan Merkez Bankası Kanun tasarısında da aynı oranın öngörülmüş olması ilgi çekicidir. Bu bakımdan da ekonomiye ağır enflasyonist baskılar altında bırakacak ve bu sebeple başarısız olduğu önceki tecrübelerle sabit bir yol da tekrar denenmektedir.

Bu tür avanslar, aslında kısa vâdelidir; diğer deyişle Hazinesin mevsimlik harcama ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla ve yıl sonlarında kapatılmak üzere verilir. Ancak bizdeki tecrübe, özellikle enflasyon dönemlerinde, avans bakiyesinin hiç azalmaması, böylelikle sonsuz süreli bir kredi gibi kullanılmakta olması yönünde olmuştur. Bu özelliği sebebiyle 1961'deki bakiye, uzun vâdeli bir borç haline getirilmiş ve o tarihten beri de Hazine tarafından Merkez Bankasına hiç ödenmemiştir. Hazine'nin bundan sonraki ihtiyaçları, yine 1961 malî yılbaşından itibaren genel bütçe gider toplamının % 5'i oranı ile Merkez Bankasından kısa vâdeli avans almasını öngören bir kanunun çıkarılmasını gerektirmiş, bir süre avansların kısa vadeli özelliğine dikkat edilmiş ise de, bu oran 1965 de % 10'a çıkarılmış ve o zamandanberi avansların yılsonlarında kapatılması, bir kayıt işleminden ibaret kalmış, yani, malî yılın son gününde kapatılan avans hesabı, ertesi gün yeniden aynı bakiye ile açılmaya başlanmıştır. 1969 bütçe kanunu ile % 12 ye yükseltülen kısa vadeli Hazine avanslarının, böyle ilgi çekici bir geçmişi vardır.

Avans oranının % 15'e çıkarılması, Hükûmete TL. 1,5 milyar tutarında bir açık finansman imkânı yaratmaktadır. Bu ölçüde bir kısa vâdeli avansın enflasyonist etkisi, bu miktarda «para basmak» la aynıdır. Ancak, ikinci

dereceli enflasyonist etkisi, bu miktarın bir kaç misli olacaktır. Çünkü, bu miktarda ödeme vasıtası, ek olarak bankacılık sistemine girecek orada mevduat-kredi-mevduat zinciri içinde bir katsayı ile bir kredi genişlemesi yaratacaktır. Diğer bir deyişle, bu ölçüde bir avans artışı, karşılıksız olarak hem para hacminin, hem de kredi hacminin genişlemesi suretile enflasyonist etkileri arttıracaktır. Üstelik, kredi enflasyonu, diğer şekillerde de başlatılmaktadır. 1968 başından sonuna kadar 5,5 milyardan 6,5 milyar liraya yükselmiş olan tarım kredilerinin son yıldaki artış hızı % 20 yi bulmuştur. Artış hızları, 1965'te % 11, 1966 da % 40 ve 1967 de % 23 tür. 1969 da % 30'a varan bir artışla, tarım kredileri, yılsonu itibarile, muhtemelen 8 milyar lirayı aşacaktır.

Enflasyonun, diğer önemli bir sebebi, Hükümetin, kısa sürede kolay sonuç almak amacıyla fiatları yükselten gelir toplama usullerini halâ terketmemiş olmasıdır. Daha önce yalanlamış olmasına rağmen, akaryakıtta zam yapılmıştır. Bu kez Hükümet, bu gelir sağlama işlemini, ekmek «gramajının ayarlanması» na benzer bir usulle gerçekleştirmiştir. Bir süredir hazırlıkları yapılmakta olan «Süper benzin» satışa sunulmuştur. Ondan bir süre sonra, normal benzin, istasyonlarda bulunmamaya başlanmıştır. Süper benzin satışları bu sebeple birden bire yükselmiş, litre başına 85 kuruş (normal benzinde 60 kuruş) üzerinden devletin vergi gelirleri de artmıştır. Ayrıca, özel haber kaynaklarından öğrendiğimize göre, süper benzin piyasaya çıkmadan önce 83 oktanlı olan normal benzinin oktanı 80'e indirilmiştir. Haber doğru ise, bunun «ekmek gramajını» azaltmak suretiyle zam yapmaktan farkı yoktur. Ayrıca, son kararlarla, damga resminin artması sebebiyle 4,5 ve 6 numaralı Fuel-Oil fiatlarında litre başına 1,5 kuruşluk bir artış olmuş, iki ay önce zam söylentilerini yalanlayan Enerji Bakanlığının kararı ile artan nakliye masrafları sebebiyle gazyacağı ve motorin fiatları da artmış bulunmaktadır. Bütün bu tür zamlar, fiat seviyesini yukarılara itmektedir.

Karşılıksız para basmak dışında bütün gelir arttırıcı imkânlar kullanılmış bulunmaktadır. Seçim yılında fazla vergi zamları beklenmemelidir. Şimdi sıra, karşılıksız banknot ihraç etmeye gelmiştir. Yatırımların başlatılması için yakında bu yola da başvurulacaktır. Mart sonundan itibaren artmakta olan banknot hacmi, 5 Nisan'da 9,8 milyar lirayı aşmıştır. Mayıs sonuna doğru başlayacak olan yaz konjonktürü ve 30 Nisan'a kadar devam edecek vergi ödemeleri, banknot hacmini arttırma ihtiyacını azaltabilir. Sonbahara kadar banknot hacminin 10 milyarın çok üstüne çıkacağı tahmin edilmemektedir.

Özetle, para piyasasının durumu, bütün kötü sonuçlarıyla hızlı enflasyonun başlayacağı hususunda belirtiler göstermektedir. Basında bu konuda «âcil tedbirler» den söz edilmektedir.

Sermaye Piyasası:

Son bir ayda sermaye piyasasında ortaya çıkan gelişmeler, geçen yılbaşındanberi yaptığımız tahminleri çok aşmıştır. Geçen ilkbaharda bu hızlı ge-

lişmenin başlangıcını tesbit etmiş ve gerekli uyarılarda bulunmuştuk. Fakat, bütün çabalarımıza rağmen ne Sermaye Piyasası'nın Tanzimi ve Teşviki ve Serbest Malî Müşavirlik kanun tasarıları kanunlaştırılmış, ne de yürürlükteki Ticaret Kanunumuzun normal bir denetleme için yeterli, fakat bu hızlarda gelişen bir Sermaye Piyasası'nın denetlenmesi için yeterli bulunmayan hükümleri tam olarak uygulanabilmiştir. Bu güzel gelişmenin, denetlemedeki aksaklıklar yüzünden, tehlikeli bir mecraya girmesi, son derecede üzücü bir olay olmuştur.

1962 den 1968 sonuna kadar, sadece borsa içi muamele hacmi, TL. 34 milyondan TL. 120 milyona yükselmiştir. Ancak, bu rakamlarla yapılan karşılaştırma, 1962 de borsa muamele hacminin % 80 ini teşkil eden ve çoğu devlete veya devlet teşebbüslerine ait bulunan tahviller hacminin 1968 sonuna kadar az değişmiş olması yüzünden yanıltıcıdır. Hisse senetleri muamele hacmindeki gelişme, çok daha ilgi çekicidir. 1962 yılında borsa muamele hacminin % 20 sini teşkil eden TL. 5,5 milyon tutarındaki hisse senetleri muamele hacmi, 1968 yılında TL. 47,7 milyona ulaşmıştır. Artış, % 80, yani 8,5 mislidir!

Üstelik borsa-dışı hisse senetleri ve tahviller muamele hacminin yıllar boyunca gelişmesini incelemek, rakamlar mevcut olmadığı için imkânsızdır. Ancak, hiç bir denetlemeye tâbi tutulmayan borsa-dışı muamele hacmi, 1969 başında çok hızlı artmıştır. Bütün rakamlar elimizde yoktur. Ancak, 29 Mart 1969 tarihindenberi çıkan gazete ilânlarından derleyebildiğimiz bilgilere göre 23 Nisan 1969'a kadar borsa-dışı hisse senetleri ve tahvillerin satış hacmi aşağıdaki seviyelere ulaşmıştır:

	Hisse senetleri	Tahviller
Hastaş	TL. 1.000.000.000	TL. —
Devsan	60.000.000	—
Vatan Konserve	10.000.000	—
Öz Ana Kenet Kooperatifi	30.000.000	—
Nobel İlâç Sanayi ve Ticaret A. Ş.	27.990.000	—
Başkent Yem ve Gıda Sanayi T.A.Ş.	3.000.000	—
Erciyes Biracılık ve Malt San. A.Ş.	—	15.000.000
Çukurova Elektrik A.Ş. (1)	30.000.000	—
T. Sinaî Kalkınma Bankası A.Ş. (2)	32.500.000	—
Akçimento T.A.Ş.	35.000.000	—
DEMAŞ	—	Tesbit edilemedi
T. Sinaî Kalkınma Bankası A.Ş. portföyünden çeşitli hisse senetleri	10.000.000	—
Toplam	1.208.490.000	15.000.000

1) Şirketin önceki hisse senetleri, İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında kayıtlıdır. Bu ihraç % 20 primlidir ve yukardaki rakam, satış fiyatları üzerinden hesaplanmıştır. Bu ihraçta şirketin nominal sermaye artışı 25 milyon liradır.

2) Önceki senetler borsada kayıtlıdır.

Bir aydan az bir süre içinde ihraç edilmesi kararlaştırılmış olan hisse senetleri toplam değeri, 1968 yılı boyunca satılan hisse senetleri satış hacmi toplamının 25 mislidir. Plâtonik Hastaş ihracı hesap-dışı bırakıldığı takdirde dahi diğer hisse senetleri satışlarının 25 günlük hacmi, 1968 yılı satış hacminin 4 mislinden fazladır. Hastaş'ınkiler dışında kalan diğer hisse senetlerinin Nisan sonuna kadar tamamen satılmış olacağı muhakkak gibidir.

Bu hızlı gelişmenin, denetlemeden uzak bir piyasa içinde gerçekleşmekte olması, çok üzücü ve sermaye piyasasının geleceği bakımından kaygı-vericidir. Hisse senedi satış kampanyasının hızlanmasında Hastaş'ın hisse senedi satış reklâm ve çabaları büyük ölçüde etkili olmuştur. Bu kadar kolay hisse senedi satışının mümkün olduğunu gören başka şirketler, sermaye piyasasındaki fon arzı tüketilmeden faydalanmak kaygısı içinde hemen hisse senedi ihracına yönelmişlerdir. Yukarıdaki listede bulunan güçlü ve başarısını ispatlamış şirketlerin bu konudaki aceleciliğinin iyi yönü, yatırımcı tasarruf sahiplerine seçim imkânının verilmiş olmasındandır. Bu yarışın denetlemeden uzak bir piyasa içinde birdenbire ortaya çıkması da meselenin kaygı-verici yönüdür. Bu yarış sonunda ortaya çıkacak şirket başarısızlıklarından zarar gören iyi niyetli yatırımcıların haklı hayal kırıklığı, sermaye piyasasındaki gelişmeyi durdurursa, sorumluluk denetleme hükümlerinin sağlanmasını geciktirenlerin ve ihmâl edenlerin olacaktır.

Para, Kredi, Mevduat Hacmi:

Para Piyasasında hızlı bir genişleme başlamıştır. Geçen ay sonundaki kredi hacminin TL. 27,5 milyara ulaşmış olacağını tahmin etmekteyiz. Bu seviye 1968 Mart'ının TL. 23,7 milyarlık seviyesinden % 16 daha fazladır. Yukarıda belirtilen kredi genişlemelerinin bu hacmi, Mayıs sonuna kadar TL. 28 milyara yaklaştırması muhtemeldir. Bu kredi hacmi içinde Tarım Kredilerindeki hızlanma oldukça yüksektir. Fakat bu alandaki asıl hızlanma, içinde bulunduğumuz günlerde oluşmaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi banknot ve para hacminde de hızlanma vardır. Banknot hacmi, ufak para ile bankalardaki vâdesiz mevduatın toplamından, bankalar ve Merkez Bankası kasalarındaki banknot ve ufak paralar düşüldükten sonra tesbit edilen toplam para hacmi, 1969 yılbaşında TL. 24 milyarı aşmış, bir süre durakladıktan sonra, Mart sonundan itibaren artış yeniden başlamıştır; Mayıs sonunda TL. 25 milyara ulaşması muhtemeldir.

Dış Ticaret ve Ödemeler

OECD'nin gelişen ülkelerdeki dış ticareti karşılaştıran raporuna göre, bu ülkelerin ihraç ettikleri mamûl maddelerin 1968 deki miktarı, bir önceki yıla nazaran % 25 artmış, yurdumuzdaki ihracat değeri ise % 5,4 azalmıştır.

İhracat hacmi 6 ay önce tahmin etmiş olduğumuz 500 milyon dolarlık seviyeye dahi ulaşamamış, 496 milyon dolar seviyesinde kalmıştır. Bu seviye, 1967 nin 522 milyon dolarlık seviyesinden 27 milyon dolar daha azdır ve 1969 da ekonominin en önemli problemlerinden birini, ihracat hacminin düşüklüğü teşkil edecektir. Mamül mallar ihracatı ise bir türlü arttırılamamıştır.

Dış ödeme güçlükleri sebeble ithalât da, 1968 deki % 13 (79 milyon dolar) lik artışına rağmen, plânlanan 835 milyon dolar seviyesinin altında kalmıştır. 1968 için plânlanan bu seviyeye muhtemelen ancak 1969 da ulaşabilecektir. 1968 de plânlanan seviyenin altında kalınması, bazı sanayi dallarında hammadde sıkıntıları yaratmış, bazı yatırımların gecikmesine sebep olmuştur. Dış ödeme güçlükleri, yukarıda belirtildiği gibi, artarak devam etmektedir.

Bu durumda, işçi dövizlerindeki % 18 lik (17 milyon dolarlık) artış, cankurtaran bir kaynak olmuştur. Gerçekten 1968 de 110 milyon dolar seviyesine ulaşmış bulunan işçi dövizlerinin yokluğunda ekonominin 1968 deki ihtiyaçlarının karşılanması mümkün olmayacaktı. 1969 yılında, bu kaynak 10 milyon dolar sağlayarak önemli rolünü devam ettirecektir. İşçilere daha yüksek bir döviz kurunun verilmesi, bu kaynaktan sağlanacak döviz önemli ölçüde arttırılabilecektir. Paranın dış değeri çok düştüğü için halen uygulanan bir DM = 2,85 TL. şeklindeki % 30 pirimli döviz kurunun işçi için menfaatli tarafı kalmamıştır.

II — PIYASA VE FİYATLAR

A — Genel Piyasa Durumu

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi piyasalar genel olarak durgun bir manzara arz etmektedir. Bununla beraber, devlet yatırımlarının başlaması ve inşaat mevsiminin açılması dolayısıyla, piyasalarda nisbi bir ferahlama olacağı hissedilmektedir. Diğer taraftan, beklenen bu nisbi ferahlamanın, özellikle inşaat piyasasında bazı maddelerin fiyatlarına şimdiden tesir ettiği anlaşılmaktadır. İnşaat demirlerinde ve diğer bazı demir çeşitlerinde fiyat artışları endişe verici bir eğilim göstermektedir.

Fiyat artışlarına sebebiyet veren mal darlığına ilâve olarak, ithâl mallarından alınan % 15 damga resminin % 25'e çıkarılmasının da fiyat hareketlerini körükleyici tesirlerini hesaba katmak gereklidir.

B — Borsalar

1 — Hububat

Hububat piyasasında fiyatlar gerilememiş bilâkis bazı kalemlerde yükselme müşahade edilmiştir. 1969 Nisan sonu itibarile buğday sert 105, yumuşak 104, arpa 92, yulaf 85, çavdar 95, mısır 95 kuruştan muamele görmektedir. İthal edilmesine karar verilen buğdaylardan ilk parti olan 120 bin tonluk miktarın limanlarımızda tahliye-

sine başlanmıştır. Bu ithalâtın buğday fiyatlarına tesir etmesi beklenmemektedir; çünkü ihtiyacın gerçekten bu ithalâtın yapılmasını zarurî kıldığı anlaşılmaktadır.

2 — Pamuk:

Pamuk piyasası canlı bir manzara arz etmektedir. Yerli alıcılar ve ihracatçıların devamlı mübayaada buldukları görülmektedir. Diğer taraftan Anlaşmalı Memleketlere ayrılan ek kontenjanların kullanılması dış alıcılarında canlanmasına sebep olmuştur. Bu durum dolayısıyla birinci pamuklar 500-530, bölge malları 540-550 kuruştan muamele görmektedir. Ege Bölgesi pamuk stoklarının Tariş dahil 40-50 bin ton'a indiği tahmin edilmektedir.

3 — Fındık:

Dış alıcı piyasaların canlı talepleri dolayısıyla satışlar oldukça hareketlidir. Satış tescillerinin 137 dolardan yapıldığı görülmekte ve fiyatların 140 dolara çıkması beklenmektedir.

4 — Nebati Yağlar:

Piyasa hareketsizdir. Dış satışlarını gelişmemesi sebebiyle iş hacmi iç piyasadaki rafinatör firmaların küçük mübayaalarına bağlı kalmıştır. Beş asit yağlar hâlen 485-490 kuruş seviyesindedir. Birinci küpe 700, ekstra ekstra 825 kuruştan muamele görmektedir.

Diğer nebati yağlardan pamuk yağının 550-565, ayçiçeği yağının 440-560, margarinlerin 585-640, kahvaltılık margarinlerin 640-725 kuruştan muamele görmekte olduğu anlaşılmaktadır.

6 — Bakliyat ve Pirinç :

Bakliyat piyasası, mevsim icabı yavaşlamağa başlamıştır. Stokların yeterli olması sebebiyle fiyatlarda cüz'î gerilemeler görülmektedir. 1969 Nisan sonu itibarile bakliyat fiyatlarının borsalardaki seyri şöyledir. Dermason fasulye 380 kuruş Çalı sıra 250, kuruş, barbunya 240, kuruş, mercimek yeşil 200 kuruş, nohut 180-200 kuruş.

Pirinç piyasasında ise canlılık görülmektedir. Stokların yetersizliği ve ithal edilme zorunluğu, pirinç fiyatlarının devamlı yükselmesine sebep olmuştur. 1969 Nisan sonu itibarile bersanfi 500, maratelli 380, Karolin 450 kuruştan muamele görmektedir. Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından ithali kararlaştırılan pirinçlerin yurda gelmesi gerçekleşmedikçe fiyat yükselmelerinin önlenmesinin mümkün olamayacağı anlaşılmaktadır.

6 — Beyaz Peynir :

Taze malların piyasaya gelmesi, fiyat artışlarını önlemektedir. Hâlen beyaz peynirler, tam yağlı 900 kuruştan, yarım yağlı 800 kuruştan muamele görmektedir. Kaşar peynirlerinde ise fiyatlar 14 ilâ 16,50 lira arasında oynamaktadır.

C — İnşaat Malzemesi

Bütün hızı ile başlayan inşaat mevsiminin, endişe edilen fiyat yükselmelerine yol açtığı görülmektedir. Bu yükselmelerin, çimento, yuvarlak ve profil demir, pık, çivi, kereste gibi kalemlerde olması geçen devreye ait raporumuzda açıkladığımız endişenin ne kadar haklı olduğunu göstermektedir.

İnşaat piyasasını ilgilendiren başlıca maddelere ait durum ve fiyatlar şöyledir :

1 — İnşaat Demiri ve Kütük :

Karabük fabrikaları tarafından verilen kütük tahsislerinin yetersizliği ve Macaristan'dan Nisan ayı içinde ithali kararlaştırılan kütüklerin ertelenerek Mayıs ayı ortalarında teslim edilmesi haberi üzerine inşaat demiri fiyatları 250 kuruşa kadar yükselmiştir.

1969 Nisan ortası itibarile yuvarlak demirin fabrika satış fiyatları şöyledir :

6 mm. lik firkete	240 — 250 Kuruş
6 mm. lik kangal	240 — 250 »
8 mm. lik	235 »
10 mm. lik	230 »
12 mm. lik	215 »

17 Nisan 1969 tarihli Resmî Gazetede Macaristan'dan 5 milyon dolarlık demir ve kütük kontenjanından mahsup edilmek üzere kontenjanın tamamının ithaline müsaade edilmesinin ancak Mayıs ayı ortalarında gerçekleşmesi beklenmektedir.

2 — Profil Demir :

1969 Nisan başından itibaren Karabük fabrikaları tarafından belge mukabili ve uzun süreli sipariş tarihleriyle ihtiyaç sahiplerine vesikaya başlanan profil demirlerinin fiyatları derhal yükselmiştir. Yıllardan beri oldukça istikrarlı bir seyir takip eden profil piyasasının Karabük fabrikaları tarafından uygulanan hatalı bir davranış yüzünden böyle bir manzara arzemesi piyasa mensuplarınca nayretle karşılanmıştır. Köşebent putrel ve U demiri çeşitlerinin halen piyasadan tedariki mümkün değildir.

1969 Nisan ortası itibarile profil demir çeşitlerinin fabrika satış fiyatları şöyledir.

Köşebent	
20 X 20 X 3	280 Kuruş
25 X 25 X 3 ilâ 80 X 80 X 8	250 »
T demiri	
25 X 25 X 3 ilâ 50X50X5	270 Kuruş
Lâma Demiri	
25 X 5 ilâ 40 X 10	225 Kuruş
U Demiri	
40 mm. lik	280 Kuruş
50 mm. lik	260 »
60 mm. lik	Yok
80-100 mm. lik	300 »
120-180 mm. lik	Yok
200 mm. lik	270 »
220-240 mm. lik	Yok
260-300 mm. lik	260 »

3 — PİK ve PİK'ten Mamûl Borular :

PİK sıkıntısının devam etmesi, geçen ay ki tahminimizi doğrulamış ve fiyatlarda % 10 - 15 arasında bir artışa sebebiyet vermiştir. İthâl ve tevzi işlemlerinde yapılabilecek tedbirsiz davranışların bu artışların devamına yol açması beklenmektedir.

1969 Nisan ortasında Pik'ten mamül boru fiyatları şöyledir :

52 mm. lik pek boru	14 TL.
70 mm. lik pik boru	16 »
100 mm. lik pik boru	22 »
125 mm. lik pik boru	36 »
150 mm. lik pik boru	56 »

4 — Çimento :

İnşaat mevsiminin hızlanması çimento piyasasında tesirlerini çok şiddetle göstermiş ve 1969 Mart ayında 11,5 TL. seviyesinde olan fiyatlar 13 TL. na sür'atle ulaşmıştır. Geçen ay zarfında görülen sun'i fiyat artışları, bu, devre içinde Darıca fabrikasının fırınlarından birisinin çökmesiyle desteklenmiş. Zeytinburnu fabrikası da tevziyatı kısımak suretile arz imkânlarını daraltmıştır.

Çimento Sanayi A.Ş. nin 1969 tevzii satışların özel çimento firmalarının 255 bin ton'luk bir kapasite ile destekleme kararı ve ithal yolu ile getirilecek 170 bin ton çimentonun tevzi bürosu vasıtasile ihtiyaç sahiplerine verilmesi ile bu piyasanın, istikrarlı bir manzaraya yönelmesi beklenmektedir.

Beyaz çimento'ya gelince, piyasanın canlı olan talebinin yeterli stoklarla karşılanması sonucu fiyatları, geçen ay olduğu gibi 32-35 TL. seviyesinde sabit kalmıştır.

5 — Kereste :

Devlet Orman İşletmesi'nin tomruk fiyatlarına zam yapması sonucu, Köknar ve Çam kerestelerinin fiyatları 50-200 TL. arasında yükselme göstermiştir. Bu durum sebebiyle, kereste fiyatları, 1969 Nisan ortasında şöyledir :

Köknar	(Kaba işler için)	700-900 TL.
Köknar	(Doğğramalık)	850-1100 »
Çam	(Kaba işler için)	600- 700 »
Çam	(Doğğramalık)	900-1300 »
Çıralı Çam	(Üstün evsafı)	1200-1700 »

6 — Karo Fayans :

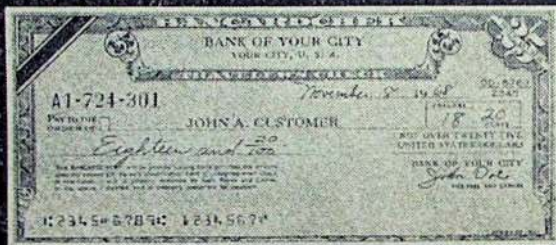
İstikrarlı durumu devam eden bu piyasada, halen durgunluk görülmektedir. Bu sebeple fiyat seviyeleri değişmemiştir.

7 — Pencere Camı :

Çekoslavya ve Romanya'dan ithali beklenen 3-7 mm. lik camların piyasaya arzı dolayısıyla fiyatlarda hareket görülmemiştir. Çayırova cam fabrikasının 22 mm lik. cam üretiminin yeterli olması da bu yönde olumlu karşılanmaktadır. Ancak 4-5-6 mm.lik camların ithali gerçekleşmeye, bu bozlarda fiyat hareketleri beklenmemlidir.

Buzlu cam stoklarının azalması dolayısıyla fiyatlar 36 TL. na yükselmiştir. Gerekliliği tedbir alınmadığı takdirde fiyat artışının devamı beklenmektedir.

Now Get Guaranteed Results With...

The Only Guaranteed Check

If you're interested in opening new personal checking accounts, retaining present checking customers, and multiplying your consumer loan volume with higher-yield loans, you'll be interested in this offer and program.

This new business idea is simply an extension of your present checking account service which provides a supply of guaranteed checks with a built-in loan reserve feature for your qualified customers. This gives your checking accounts national acceptability.

If you follow our new marketing formula in introducing this service, you have our assurance that a number equal to 15% of your personal checking account customers will sign up for Bancardchek during the first year, or the entire fee paid to us will be returned to you. In addition, 40% to 60% of this group will use the built-in overdraft feature — within one year. And, you will be grossing up to \$75 per customer per year in addition to your service charge income.

How can we be so sure of success? Because in the past six months, bank after bank joining this Program has already equalled or exceeded these figures.

Surely your bank wants increased checking and loan profits in 1969. With the new competitive edge of Bancardchek, you'll not only meet your goals but more importantly, you move forward without the risk and doubt associated with check guarantee cards and other programs. In fact, we guarantee it.

OUR GUARANTEE

Following our new marketing formula, developed and tested with member banks, you can be sure that without even increasing your present advertising budget, a number equal to 15% of your personal checking account customers will sign up for BANCARDCHEK service within one year. If this result is not achieved, our entire fee will be returned to you.

GARANTİLİ ÇEK (BANCARDCHEK) (*)

Şayet, müşterilerinizin mevcut çek hesaplarını muhafaza ederek, yeni çek hesapları da açmak ve böylece yüksek verimli müstehlik kredilerini birkaç katı arttırmak isterseniz, bu teklif ve programla ilgileneceksiniz.

Bu yeni teşebbüs, muteber müşterileriniz için, çek hesaplarımızın genişletilmesinden ibaret olup garantili çeklerle (bancardcheck) mevduat hesaplarından belirli bir hadde kadar borç bakiyesi de vererek muamele yapmalarına imkân sağlar. Bu ise, müşteri çeklerinizin yurt ölçüsünde kabulünü temin eder.

Bu hizmete ait pazarlama usulümüzü uygulamak kaydı ile çek hesabı müşterilerinizin en az % 15 ine kadar bir miktarının ilk yılda bu garantili çekleri kullanacaklarını, bu gerçekleşmez ise, bize ödeyeceğiniz ücretin tamamen iade edileceğini garanti ediyoruz. Buna ilâveten, bunlardan % 40 - 60'ı çek hesaplarından kredi kullanacaklardır. Ve her yıl için, normal hizmet gelirinize ek olarak, müşteri başına geliriniz 75 dolar kadar çoğalacaktır.

Başarıda nasıl bu derece emin olabiliyoruz? Çünkü, son 6 ayda, bu programa arka arkaya katılan bankalar için elde edilen sonuçlar, buna eşit, ya da bunun üstünde olmuştur.

Elbette bankanız da 1969 yılında çek hesaplarının ve ikraz gelirlerinin artırılması arzusundadır. Garantili çek'in sağladığı rekâbet imkânı ile yalnız hedeflerinizi gerçekleştirmiş olmak değil, ondan da öncemlisi, hiçbir riske katlanmadan daha da ötelere gidebilirsiniz.

Biz bunu garantilemekteyiz.

Garantimiz: Bu hizmete ait üye bankalarda denenmiş ve geliştirilmiş yeni pazarlama usulümüzü takip ettiğiniz takdirde, hattâ mevcut reklâm masraflarınızı arttırmadan, bugünkü çek hesabı müşterilerinizin en az % 15'ine eşit sayıda müşterinizin garantili çekleri kullanacağından emin olabilirsiniz.

Şayet, bu sonuç sağlanamaz ise, aldığımız tüm ücret iade edilecektir.

Banka Dergisinin Notu:

Derginiz Yurdumuzda çek tedavülünün geliştirilmesi işini, ana davalar-dan biri olarak benimsemiştir (**). Nitekim, daha 1964 Haziran sayısında Necdet Durakbaşa tarafından, yukarıya çevirisi verilen ve karşı sahifede reklâm klişesi bulunan teşebbüs, aynen bankalarımız için teklif olunmuştur. Şayet o zaman sözkonusu teklif, gereğince değerlendirilseydi, çek davasında bugün hayli yol almış bulunabilirdik.

Kimbilir belki Bankalarımız şimdi bu teklife, «Amerikada yapılmıyormuş» diyerek daha büyük bir önem verirler ve böylece, Yurdumuzda da çek kullanımını davası sürüncemede kalmaktan kurtulur. İnşallah diyelim!

(*) Banking (Journal of the American Bankers Association) Dergisinin Aralık 1968 sayısından çevrilmiştir.

(**) Bu hususta Dergide yapılmış olan yayınlar için bakınız: Durakbaşa Necdet: «Çek Kullanılması Davasında Neredeyiz? Ve Yurt İçi Seyyah Çekleri Uygulaması», Cilt 5, Sayı 5'

Ankara'dan bir Okuyucumuzun Sorusu

Soru : Keşideci tarafından muhatap bankaya ibraz ile üzerine hamili adına bloke kaydı koydurulan bir çekin ibraz müddeti dışında ödenmesinin mahzuru var mıdır?

Cevap : Keşideci çek bedelinin ödenmesi için muhataba vermiş olduğu vekâleti feshetmemişse, diğer bir ifade ile, keşideci çek bedelinin ödenmesi için bankaya bir ihbarda bulunmamışsa, ibraz müddeti geçtikten sonra dahi çekin ödenmesinde kanunen bir sakınca yoktur. Böyle bir cayma ihbarında bulunulmuşsa, ibraz müddeti dışında, bu ihbardan sonra banka çeki ödemeye yetkili değildir. (Tic. K. Mad. 711).

Çek üzerine bloke kaydı konulmasının tatbikatta bazı anlaşmazlıklara sebebiyet verdiği görülmektedir. Kanaatimizce bloke kaydı çekin ibraz müddeti sonuna sonuna kadar bankayı bağlar ve bu müddet içerisinde çek bedelini bloke tutmak ve hamiline ödemek mecburiyetini doğurur. Fakat ibraz müddeti geçtikten sonra çekten sayılmışsa, Bankanın ödeme yetkisi yoktur.

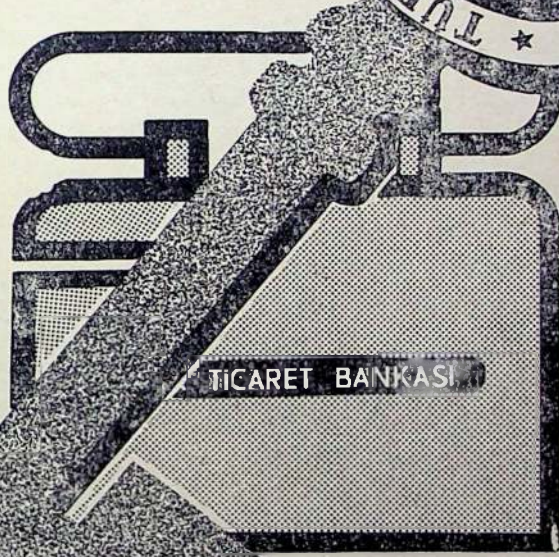
Tatbikatta bazı muhatap bankalar doğabilecek anlaşmazlıkları gözönüne alarak çekler üzerine bloke ya da provizyon kaydı konulmasında çekimser davranmaktadırlar.

Tarsus'tan Bir Okuyucumuzun Sorusu

Soru : Bankaca iştirâ edilen emre muharrer senetteki iki cirantadan birincisi konkordato talep ettiği takdirde senet borçlusu ve son ciranta hakkında yapılacak takibat talebi mahkemece konkordato ile ilişki kurmak suretiyle reddedilebilir mi?

Cevap : Borçlu ve cirantaların senetten dolayı müteselsil sorumlulukları birbirinden müstakil olup, bunlardan birinin konkordato talebinde bulunması veya iflâs etmesi hamilin diğerleri hakkında takipte bulunabilmesine hiçbir suretle manî teşkil etmez.

HER TURLU
BANKA İŞLERİNİZ ve
IKRAMİYELİ TASARRUF
HESAPLARINIZ İÇİN

İşinizin ve TALİHİNİZİN ANAHTARIDIR

**TÜRK
TİCARET
BANKASI**

Asabi ağrılara karşı...

GRİPİN

faydalıdır

GRİPİN, baş, diş, adale, sinir ve lumbago ağrılarını teskin eder

GRİPİN, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında başarı ile kullanılır

GRİPİN, günde 4 saat ara ile 3 adet alınabilir

BİLÜMUM BANKA MUAMELELERİ İÇİN

TÜRKİYE BANKASI
hizmetinizdedir

Umum Müdürlük - Ulus Meydanı (Ankara)

CARİ HESAPLAR • HAVALE • TİCARİ SENETLER • KREDİ MEKTUPLARI
• KEFALET MEKTUPLARI • DÖVİZ ALIM VE SATIMI • SEYAHAT
ÇEKLERİ • İTHALÂT AKREDİTİFLERİ • KİRALIK KASALAR • v. s.

DÜNYANIN HER TARAFINDA MUHABİRLERİ VARDIR

Temiz bir işyeri... rahat bir çalışma.

Müessesenizde muhakkak işyerinizin temizliğinden mesul bir kimse vardır. Temizlik, günlük problemlerinizin arasında belkide üzerinde durulacak bir nokta değildir. Ancak, rahat bir çalışma için işyeri temizliğinin önemli bir faktör olduğunu unutmayınız. Müessesenizi ziyaret eden herhangi bir kimse daha içeri adımını atar atmaz bunu farkedecektir. (Bu kimse belki de üzerinde müsbet bir intiba uyandırmak istediğiniz bir kimsedir.)

İşyerinizin temizliğinde TEEPOL'e güveniniz, ve TEEPOL'le temizlenmiş pırıl pırıl bir odada çalışmanın rahatlığına kavuşunuz.

GRAFİKA TE 693 M

İşyerinizin temizliğinde Teepol'e güveniniz.

KİMYEVİ MADDELERİ